

KÖZLEMÉNYEK

OLASZ LAJOS

JUGOSZLÁV LÉGITÁMADÁSOK MAGYARORSZÁG ELLEN 1941 ÁPRILISÁBAN

A jugoszláv kormány képviselői 1941. március 25-én Bécsben aláírták a Háromhatalmi Egyezményhez való csatlakozást. Két nappal később nyugatbarát politikusok és katonatisztek egy csoportja a hadseregre és a kibontakozó németellenes tömegmozgalmakra támaszkodva megdöntötte a Cvetković-kormányt. A régenstanácsot lemondatták, és az ifjú II. Péter király megkezdte uralkodói jogai gyakorlását. Új kabinet alakult Dušan Simović repülőtábornok vezetésével. Bár az új jugoszláv kormány nyilatkozataiban a külpolitika változatlanágáról és a korábban megkötött szerződések tiszteletben tartásáról beszélt, a fordulat tengelyellenes éle aligha volt kétséges. A belgrádi kormányváltás megzavarta Németország katonai terveit, megnehezítette a Balkánon a görög–brit erőkkel szemben tervezett hadműveletek végrehajtását, és komoly problémát jelenthetett a keleti front megnyitása, a Szovjetunió elleni támadás megindítása tekintetében is. A belgrádi fordulatról értesülve Adolf Hitler azonnal elrendelte Jugoszlávia lerohanását.¹

A hadjárat minél gyorsabb befejezése és a Wehrmacht részbeni tehermentesítése érdekében a német vezetés Olaszország és Bulgária mellett Magyarország katonai közreműködésére is feltétlenül számított. A magyar kormánytól egyrészt a német csapatok átvonulásának elősegítését, katonai és légi bázisok átengedését kérték, másrészt igényt tartottak a Honvédség közvetlen részvételére is a hadműveletekben. Hitler cserében a területi gyarapodás lehetőségét kínálta fel az együttműködő országok számára. A magyar kormánykörök komolyan tartottak egy esetleges német megszállástól vagy a hazai szélsőjobboldal német támogatással történő hatalomra kerülésétől, így nem utasították el a német kérést. Nem akarták kockáztatni a revízió korábban elért eredményeit, és nem kívántak lemondani a Délvidék visszaszerzésének lehetőségéről sem. Ugyanakkor számos vezető politikus, köztük Teleki Pál miniszterelnök határozottan ellenezte a frissen megkötött örök barátsági szerződés egyoldalú felrúgását, és el akarta kerülni a nyugati hatalmakkal való nyílt szakítást is. Az ország teherbíró képességét és a hadsereg állapotát tekintve is súlyos hibának tartotta volna a háborúba való belebonyolódást, a katonai erő megőrzésére irányuló „fegyveres semlegesség” politikájának feladását.²

A kormány végül beleegyezett a német csapatok átvonulásába és a kért bázisok átengedésébe. Elutasította viszont a katonai vezetés azon kezdeményezését, hogy a magyar hadsereg jelentős erőkkel, a Wehrmachttal való szoros együttműködésben, német irá-

¹ Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg. Band 3. (Hrsg. vom Militärgeschichtlichen Forschungsamt von Schreiber, Gerhard–Stegemann, Bernd–Vogel, Detlef.) Stuttgart, 1984. 444. o.; Halder, Franz: Generaloberst Halder, Kriegstagebuch. Band II. Stuttgart, 1962–1964. 330. o.

² Náráy Antal visszaemlékezése 1945. (S. a. r., a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Szakály Sándor.) Budapest, 1988. 45., 52. o.

nyítás alatt vegyen részt Jugoszlávia megtámadásában. Teleki javaslatára a közvetlen fegyveres beavatkozást bizonyos feltételek megvalósulásához kötötték. Ilyen feltételnek tekintették, ha Horvátország kiválásával a jugoszláv állam felbomlik, illetve ha a német támadás következtében a jugoszláv hadsereg és a központi közigazgatás kiüríti a Délvidéket, így ott politikai vákuum keletkezik. Ebben az esetben ugyanis – a magyar kormány felfogása szerint – az örök barátsági szerződés eredeti formájában érvényét veszti, és a Honvédség rendfenntartó, pacifikáló szerepkörben vonulhat be a Délvidékre, anélkül, hogy az ország hivatalosan hadviselő féllé válna. Egy Magyarország elleni megelőző jugoszláv támadást vagy a magyar kisebbség elleni erőszakos fellépést természetesen casus bellinek, közvetlen háborús oknak tekintett volna a Teleki-kormány. A magyar vezető körök ragaszkodtak ahhoz is, hogy a Honvédség a kormányzó, illetve a Fővezérség irányítása alatt, a német haderőtől szervezetileg függetlenül, önálló katonai művelet keretében kerüljön bevetésre, és tevékenysége csak a volt magyar területekre terjedjen ki. Ezt erősítették meg a Legfelső Honvédelmi Tanács április 1-jén tartott ülésén is.³

Teleki halogatta a mozgósítás megindítását, és közben megpróbálta megértetni, elfogadtatni a magyar álláspontot a nyugati hatalmakkal. A londoni kormány azonban semmiféle megértést nem tanúsított Magyarország kényszerhelyzete iránt, és a német támadás elősegítése esetén a diplomáciai kapcsolatok megszakítását, aktív magyar katonai részvétel esetén pedig brit hadüzenetet helyezett kilátásba.⁴ Berlin és a magyar hadvezetés ugyanakkor egyre erősebb nyomást gyakorolt a kormányzóra a magyar katonai részvétel érdekében. A németek elutasították azt a budapesti kérést, hogy magyar területen ne vonultassanak fel támadó csapatokat. A vezérkar főnöke pedig legalább 5-6 honvéd hadtest azonnali mozgósítását sürgette. A kormányzó végül engedett a nyomásnak, és beleegyezett a katonai előkészületek megindításába. A politikai zsákutcába került miniszterelnök április 3-ára virradóra öngyilkos lett. Halálát követően gyorsított ütemű katonai felkészülés kezdődött. Április 3-án elrendelték a IV., az V. hadtest és a gyorshadtest, a jugoszláv határ térségében állomásozó határvadász-alakulatok, valamint a folyami erők, a légierő és az I–VI. hadtest területén lévő légvédelmi egységek mozgósítását. Április 5-én mozgósították a 3. hadsereg parancsnokságát, a hadseregközvetlen és a Fővezérség-közvetlen alakulatokat. Április 6-ától német sürgetésre a mozgósítást kiterjesztették az I. és VII. hadtestre is. Érvénybe lépett a „J” határvédelem és a teljes katonai légvédelmi készség. A folyamórség aknazárat létesített a Dunán és a Tiszán.⁵

A kormányzó és az új miniszterelnök, Bárdossy László a lehetőségekhez mérten megpróbált ragaszkodni a Teleki által megfogalmazott feltételekhez. Az adott körülmények között Hitler is tudomásul vette a magyar kormány álláspontját, hogy a Honvédség csak meghatározott feltételek esetén és csupán korlátozott szerepkörben kerül bevetésre. Már korábban utasítást adott a hadműveleti tervek módosítására, Zágráb mielőbbi elfoglalására, hogy minél hamarabb lehetővé váljon a horvát függetlenség deklarálása. A magyar csapatok harcba lépését a 26. számú hadműveleti utasítás április 14-ére tűzte ki.⁶

³ Magyar Országos Levéltár (MOL) K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyv 1941. március 28.; *Náray*: i. m. 52–53. o.

⁴ *Szent-Iványi Domokos*: Csonka Magyarország külpolitikája 1919–1944. MOL K 63. Külügyminisztérium. Politikai ir. 472–473. sz. 494–495. o.; A londoni magyar követ számjeltávirata a külügyminiszternek (1941. április 2.) In: *Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936–1945. V. k.* (Összeáll. és s. a. r. *Juhász Gyula – Fejes Judit.*) Budapest, 1982. (DIMK) 991–992. o.

⁵ *Pokorny Herman*: A Délvidék 1941-ben történt visszafoglalásának hadtörténeti leírása. Hadtörténelmi Levéltár (HL) Tanulmánygyűjtemény (Tgy.) 2191. 2. o.; *M. Szabó Miklós*: A Magyar Királyi Honvéd Légierő 1938–1945. Budapest, 2000. 129. o.

⁶ *Olshausen, Klaus*: *Zwischenspiel auf dem Balkan*. Stuttgart, 1973. 63–64. o.

A hadműveleti tervek szerint a Bulgáriában állomásozó 12. német hadsereg (List vezértábornagy) fő feladata a jugoszláv és a görög–brit szövetséges csapatok elvágása volt. A hadsereg alárendeltségébe tartozó 1. páncélos csoportnak (von Kleist vezérezredes) dél felől Belgrád irányába kellett előre nyomulnia. A Szovjetunió elleni támadásra felkészülő, de még feltöltés alatt álló 2. hadsereget (von Weichs vezérezredes) Graz és Klagenfurt térségében összpontosították, Zágráb és Szarajevó elfoglalására. A XLVI. gépesített hadtest Nagykanizsa, a XLI. gépesített hadtest pedig Temesvár körzetében vonult fel a jugoszláv határra, hogy északi irányból támadjon Belgrád felé.⁷

A hadműveletek támogatására a Luftwaffe jelentős repülőerőt vont össze. A nyugati frontról és a birodalom belsejéből 50 repülőszázadot, mintegy 700 gépet dobtak át alig 10 nap alatt a délkelet-európai térségbe. A két hadsereg és az 1. páncélos csoport alárendeltségébe 1-1 légi parancsnokságot (Kommandeur der Luftwaffe – Koluft) osztottak be. Mindhárom rendelkezett 1 távolfelderítő és 1 futárrepülő századdal, valamint 1 repülő hírszázaddal. A 2. hadsereg légi parancsnoksága (Dietrich Volkmann ezredes) alá ezeken kívül 4 közelfelderítő század tartozott. A 12. hadsereg 6, az 1. páncélos csoport pedig 3 közelfelderítő századdal rendelkezett. A XLVI. gépesített hadtest támogatására önálló repülőcsoport-parancsnokságot (Gruppenführer der Luftwaffe) állítottak fel, 3 közelfelderítő századdal. A Jugoszlávia elleni támadáshoz a németek összesen 1504 harci repülőgépet vontak össze, amiből április 5-én 1251 volt bevethető.⁸ Ehhez csatlakozott az olasz légierő 666 (más adatok szerint 702) repülőgéppel.⁹

A 4. légiflotta erőiből három nagyobb repülő csoportosítást hoztak létre. A bombázó és távolfelderítő egységeket (3 távolfelderítő század, 7 bombázó osztály) Bécs körzetében összpontosították. Itt állomásozott a légiflotta szállítórepülő csoportja is. A Grazi Repülőparancsnokság alárendeltségébe 2 vadászosztály, 1 zuhanóbombázó osztály és 1 zuhanóbombázó kiképző század tartozott. Az Aradi Repülőparancsnokság 2 zuhanóbombázó, 3 vadászrepülő és 1 romboló osztállyal rendelkezett. Ostmark tartomány (Ausztria) légvédelmét a XVII. légi körzet (Luftgau) vadász kiképző századai látták el. Bukarest és a román kőolajvidék védelmét az 52. vadászrezd III. osztálya (III/JG 52) biztosította. A Bulgáriában állomásozó VIII. repülőhadtest állományába 2 távolfelderítő század, 3 vadászrepülő, 1 csatarepülő, 1 romboló, 1 bombázó, 4 zuhanóbombázó és 1 szállítórepülő osztály tartozott. A hadműveletekbe bekapcsolódott a Dél-Olaszországban állomásozó X. repülőhadtest több egysége is (3 bombázó és 1 romboló osztály, valamint 1 távolfelderítő és 1 vadászszázad).¹⁰

Az átcsoportosítás nem ment zökkenők nélkül. A kijelölt egységek egy része harci feladatai miatt csak késve, április közepére érkezett meg a balkáni térségbe (II/ZG 76). Más alakulatok átszervezés vagy feltöltés alatt álltak, ezért átirányításukról le kellett mondani (I., II/JG 3). A fogadó reptereket nem tudták kellő időben, megfelelően módon

⁷ Bundesarchiv – Militärarchiv, Freiburg (BA-MA) RH 20-2/130 Kriegstagebuch AOK 2.; RH 20-12/93 Balkanfeldzug der 12. Armee.

⁸ BA-MA RL 2. III/712 Generalquartiermeister d. Luftwaffe Abt. 6. (5. 4. 41.); Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv (ÖStA KA) Nachlasssammlung B. 521. (Alexander Löhr) Nr. 30. Überblick über den Luftkrieg auf dem Balkan. Anlage.

⁹ *Shores, Christopher – Cull, Brian – Malizia, Nicola: Air War for Jugoslavia, Greece and Crete 1940–41.* London, 1987. 183–184. o.; *Mikić, Vojislav: Italijanska avijacija u Jugoslaviji 1941–1943.* Beograd, 1998. 12. o.

¹⁰ *Balke, Ulf: Der Luftkrieg in Europa. Teil 1.* Koblenz 1989. 414–415. o., *Mikić, Vojislav: Nemačka avijacija u Jugoslaviji, 1941–1945.* Beograd, 1998. 24–26. o.; *Karl Gundelach: Die deutsche Luftwaffe im Mittelmeer, 1940–1945.* Frankfurt a. M. – Bern, 1981. 161–162. o.

előkészíteni. A Bécs környéki bázisok zsúfolva voltak kiképző gépekkel, a romániai reptereken pedig az első napokban hiányzott számos műszaki berendezés, nem állt rendelkezésre elegendő benzin és hadianyag. A földi kiszolgáló személyzet közúton vagy vasúton követte az áttelepülő légi részeket, és néhány esetben csak a hadművelet megindulása után érkezett meg új állomáshelyére. Az átrepülések során több baleset történt, az 51. bombázóezred 4 gépe lezuhant, 5 pedig a leszállásnál megrongálódott. Mivel a jugoszláv légierő is rendelkezett importált vagy licenccben gyártott német típusokkal (Bf-109, Do-17), a Luftwaffe repülőgépeinek motorburkolatát és vezérsíkját krómsárga festéssel látták el. Az azonosítás megkönnyítése érdekében a magyar légierőnél, illetve a román és bolgár repülőcsapatoknál is hasonló jelzés került a hadigépekre.¹¹

A német légierő fő feladatai közé tartozott a szárazföldi csapatok közvetlen támogatása és a légi fölény mielőbbi kivívása, a jugoszláv repülőgépek lehetőleg még a földön történő megsemmisítése. Ezt megkönnyítette, hogy április 3-án egy horvát származású repülőtiszt, Vladimir Kren I. oszt. kapitány Grazba szökött, és fontos katonai információkat, a repülőterek helyére, a légi egységek erejére, a mozgósítási központokra és a légierő által használt kódokra vonatkozó adatokat adott át a németeknek.¹² Hitler személyes parancsára a Luftwaffe nagyszabású támadássorozatot tervezett Belgrád ellen, amit a várható katonai eredmények mellett politikai megtorló szándék is motivált. A jugoszláv kormány ugyan április 3-án Belgrádot, Zágrábot és Ljubljanát „nyílt városnak” nyilvánította, a német hadvezetés azonban csak Zágráb bombázását tiltotta meg, politikai megfontolások miatt, a horvát nacionalisták megnyerése érdekében.¹³

A német katonai előkészületek Magyarországot is közvetlenül érintették. Jelentősen megnőtt a Románia felé irányuló csapatszállítás. Az átvonulás a vasút leterheltsége miatt április 1-jétől már közúton is folytatódott. Április 2-án megkezdte a felvonulást a Dél-Dunántúlra a XLVI. gépesített hadtest.¹⁴ A Luftwaffe légi bázisokat vett igénybe az ország egész területén. Budapesten állomásozott a német légierő főparancsnokságának egy különleges távfelderítő repülőraja (2/Aufkl. Gr. ObdL.), mely korábban a Szovjetunió felett hajtott végre felderítő repüléseket. Memmingenből Szegedre települt a 26. rombolóezred I. osztálya (I/ZG 26) Wilhelm Makrocki százados vezetésével. A tervezett Pécsi Repülőparancsnokság (3 vadászosztály) átcsoportosítási problémák miatt nem került felállításra, a pécsi és kaposvári repülőteret azonban kiegészítő bázisként használta a német légierő. A XLVI. gépesített hadtest közelfelderítő századai [6(H)/31, 2(H)/32, 3(H)/41] a Nagykanizsa és Siklós melletti tábori repterekről tevékenykedtek. A kecskeméti és debreceni bázis a Románia felé való átrepülés során közbülső leszállóhelyként szolgált. Szolnokon repülőműszaki állomást rendeztek be, és éjszakai leszállást elősegítő világító rendszert szereltek fel.

Az igénybe vett reptereken repülőirányító- és híradóosztagokat helyeztek el, melyek közvetlen összeköttetésben álltak a Mátyásföldre települt német repülő-összekötő törzsszel. A német gépek tájékozódásának megkönnyítésére Csornán és a Bakonyban rádióval és 60 cm-es reflektorral felszerelt repülőirányító állomásokat állítottak fel. Április első napjaiban nagy számban repültek át az ország felett a Luftwaffe gépei Románia irányába.

¹¹ *Dierich, Wolfgang*: Kampfgeschwader 51 „Edelweiss”. Stuttgart, 1973. 132., 141., 268–269. o.; HL Honvédelmi Minisztérium (HM) Eln. l. 108 888/1941.

¹² *Terzić, Velimir*: Slom kraljevine Jugoslavije, 1941. Beograd, 1983. 292. o.

¹³ *Terzić*: i. m. 225. o.; BA-MA RL 7/657 Angriffsbefehl d. Lfl. Kdo. 4.

¹⁴ HL Vezérkarfőnökség (Vkf.) Eln. l. 4773/1941., 4777/1941.

A Bécs körzetében összevont bombázó egységek pedig gyakorló repüléseket végeztek a magyar légtérben, Sopron és Szeged között.¹⁵

A mintegy 2200 német és olasz harci repülőgéppel szemben a jugoszláv légierő (Jugoslovensko Kraljevsko Ratno Vazduhoplovstvo – JKRK) jelentős mennyiségi és minőségi hátrányban volt. A tervezett nagyszabású fejlesztés éppen csak megkezdődött, a hadrend szerinti gépállomány mintegy 30%-a még hiányzott, számos egység pedig elavult haditechnikával volt felszerelve. A JKRK összesen 985 katonai repülőgéppel, ezen belül 488 első vonalbeli harci géppel rendelkezett. Ennek azonban csak alig 60%-a volt korszerű típus. A repülőcsapatok szervezetileg három részre tagolódtak: az önálló hadműveleti légierőre, a hadsereg légierőre és a haditengerészeti légierőre. A hadműveleti légierő 305 harci repülőgéppel rendelkezett, amiből 263 számított korszerűnek. A modern típusok közé tartoztak a Savoia-Marchetti SM-79, a Dornier Do-17 K, és a Bristol Blenheim bombázók, a Messerschmitt Bf-109 E, a Hawker Hurricane I. és a hazai fejlesztésű Ikarus IK-3 vadászgépek. A Blenheim, Hurricane és Do-17-es típust Jugoszláviában licenccben is gyártották. A háború kirobbanását követően a gyárakból még néhány új gép került a csapatokhoz (3 Do-17 K, 4 Blenheim, 7 Hurricane, 1 IK-3). A géphiány és az átfegyverzés elhúzódománya miatt az 1. és 8. bombázóezred századonként csak 6-6 repülőgéppel volt felszerelve, a Belgrádot védő 161. és 162. vadászszázad pedig mindössze 3-3 IK-3 géppel rendelkezett. A légierő parancsnoksága közvetlen alárendeltségébe tartozott egy szállítórepülő csoport (Divac, Valjevo), egy sebesültszállító repülőszázad (Zimony), valamint egy ejtőernyős század. Az egyes szárazföldi seregtestek mellé beosztott közelfelderítő századok 120 elavult Breguet Br-19-es és Potez Po-25-ös repülőgéppel voltak felszerelve. A haditengerészeti légierő állományába 63 (a kiképző századdal együtt 74) harci gép tartozott, többségében szintén korszerűtlen típus.¹⁶

A jugoszláv honi légvédelem 124 üteggel, 20 reflektoros osztaggal (120 reflektor, 60 fülelő), 9 légvédelmi géppuskás szakasszal (108 géppuska) rendelkezett. A kivonuló hadsereg alárendeltségébe 21 légvédelmi üteg és 30 géppuskás szakasz tartozott. A légvédelmi jelzőszolgálat 579 figyelő órából és 98 hírközpontból állt. Belgrád védelmét 5 légvédelmi tüzérosztály (40 löveg), 2 reflektoros osztag és 3 géppuskás szakasz biztosította. A főváros körzetében 96 figyelő óra és 13 hírközpont működött.¹⁷

A jugoszláv fegyveres erők rejtett mozgósítását március 30-án rendelték el. A nyílt mozgósítás csak április 3-án kezdődött, mert a belgrádi kormány az utolsó pillanatig igyekezett elkerülni a háborút, és nem akart ürügyet szolgáltatni Németországnak. Április 5-én délután már sorra futottak be a hírek a külképviselletektől, hogy másnap német támadás várható. A légierőnél harci készséget rendeltek el, de már nem maradt kellő idő a megfelelő felkészülésre. A harcok során komoly utánpótlási nehézségek jelentkeztek. Nem volt elegendő mennyiségű lőszer- és bombakészlet. A Bf-109-esek számára esetenként a lelőtt német gépekből kellett kiszerezni a muníciót. A tábori reptereken hiányzott a szükséges technikai felszerelés és az üzemanyag. Bizonytalanul működött a hírközlés, a magasabb parancsnokságok gyakran nem tudtak kapcsolatot teremteni a német támadás nyomán többször is áttelepülésre kényszerülő csapatokkal.¹⁸

¹⁵ HL Vkf. Eln. 1. 4018/1941., 4777/1941.; ÖStA KA B. 521. Nr. 30.

¹⁶ Terzić: i. m. 169–171., 220. o.; Shores – Cull – Malizia: i. m. 178–191. o.; Mikić: Nemačka i. m. 33–34. o.

¹⁷ Terzić: i. m. 179., 181., 478. o.

¹⁸ Lozić, Miodrag: Izjava o učešću Jugoslovenskog Ratnog Vazduhoplovstva u aprilskom ratu. In: Aprilski rat 1941. Knjiga 2. (Priredio Miletić. Antun – Trgo, Fabijan.) Beograd, 1987. 857., 868. o.

Nem volt felkészülve háborús alkalmazásra a magyar légierő sem. A papíron szereplő 30 repülőszázadból a valóságban csak 18 volt feltöltve, a többinek csupán a kerete létezett. A kijelölt 40 katonai repülőter közül mindössze 12 volt hadi használatra alkalmas. A légierő hadrend szerinti 296 harci repülőgépből 197 gép volt bevethető állapotban: 88 vadász, 44 bombázó, 52 közelfelderítő, 13 távolfelderítő. A 4 vadászosztály közül 2 (1/I., 2/I.) elavult Fiat CR-32-esekkel volt felszerelve, melyek teljesítménye messze elmaradt a korszerű jugoszláv gépek mögött. Az újonnan rendszeresített olasz Reggiane Re-2000 Héja vadászgépekből április elejéig mindössze 15 érkezett meg Magyarországra. Erre a típusra még folyt a pilóták átképzése. A háború kirobbanásakor csak 6 Héja volt bevethető, a harc kiképző század különleges készülségi egysége keretében. A Honvéd Légierők parancsnoki posztját Kenese Waldemár altábornagy töltötte be, akit 1941 tavaszán, többszöri betegsége idején Rákosi Béla tábornok helyettesített.¹⁹

A légierő mozgósítását követően a 2. vadászrezdet és a börgöndi harc kiképző századot az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) irányítása alá vonták. Az 1. vadászrezdet, a 4. bombázórezdet és a 3/5. bombázószázad az 1. repülődandár (Bánfalvy István vezérkari ezredes) alárendeltségébe került. Az I., IV. és V. közelfelderítő századot a 3. hadsereghez, a III. közelfelderítő századot pedig a gyorshadtesthez osztották be. A többi felriasztott repülőegység, az önálló távolfelderítő osztály, a VI., VIII. és X. közelfelderítő század, az ejtőernyős-zászlóalj és a szállítószázad Fővezérség-közvetlen alakulatként működött.²⁰ A mozgósítás után a földi részeknek április 9-én kellett megkezdeni az áttelepülést a kijelölt „H” repterekre, a légi részeknek pedig 11-ére kellett beérkezniük. A felvonulási terv szerint az 1/I. vadászosztály (CR-32) Pécsre, az 1/II. vadászosztály (CR-42) Szegedre, a 2/II. vadászosztályt (CR-42) Kecskemétre, a 4/II. bombázóosztály (Ju-86 K) Székesfehérvárra, a 3/5. bombázószázad (Ca-135 bis) Hajdúböszörménybe települt. A 4/I. bombázóosztály (Ju-86 K) már a tapolcai reptéren állomásozott. A távolfelderítő osztály (He-70 K), illetve a Légifényképező és Kiértékelő Csoport (Ju-86 K, He-111 P) gépei Budaörsről kerültek bevetésre. Az I. közelfelderítő század (He-46) a mátyásföldi, a III. (WM-21) a székesfehérvári, a IV. (He-46) a kaposvári, az V. (WM-21) pedig a kecskeméti repülőtérről működött.²¹

A déli határok mentén kialakuló háborús helyzet, illetve a német csapatok magyarországi felvonulása azzal a veszéllyel járt, hogy az ország területét angol vagy jugoszláv légitámadás érheti. A kormány ezért már március 28-án kérte Németországtól a magyar légvédelem megerősítését. A német hadvezetés Románia és Bulgária területére jelentősebb légvédelmi erőt csoportosított át (501., 201. légvédelmi tüzérezdet), Magyarország esetében azonban csak saját csapatai légvédelmét biztosította, az ország légtérének oltalmazása a magyar fegyveres erőkre hárult.²² A brit diplomácia már többször figyelmeztette Magyarországot és Bulgáriát, hogy a német csapatok jelenléte miatt a Brit Királyi Légierő (Royal Air Force – RAF) bombatámadásokat intézhet a területük ellen. A Földközi-tenger térségében állomásozó csekély számú angol bombázógép nagyobb szabású akciókat aligha hajthatott volna végre, néhány demonstratív jellegű légi támadással azonban mindenképpen számolni lehetett.

¹⁹ HL Vkf. Eln. 1. 4358/1941., 4487/1941., 4660/1941., Vkf. Hadműveleti (Hdm.) 384/1941.

²⁰ HL Vkf. Fővezérség (Főv.) Hdm. 1/1941.; *Pokorny*: i. m. II. mell.

²¹ *Barczy Zoltán*: A magyar légvédelmi tüzérség fejlődése a Horthy korszakban. 5. rész. HL Tgy. 2974. 508–509. o.; *M. Szabó*: i. m. 129. o.

²² *Halder*: i. m. 332. o.

A Honvédség vezető szerveinél végrehajtott március 1-jei átszervezés után a légierő, a légvédelmi csapatok és a polgári légtalomból irányítása a HM Légügyi főcsoportfőnöke (Littay András gyalogsági tábornok) hatáskörébe tartozott. A honi légvédelemmel és a légtalomból kapcsolatos ügyeket a HM VI. (légtalomból) csoportfőnöksége intézte, Komposcht Nándor tábornok (OLP) vezetésével. A magyar légvédelem jelentős hiányokkal küszködött. A hadműveletek megindulásakor a honi és kivonuló alakulatok 146 légvédelmi ágyúval (többségében 29 M. és 29/38 M. 8 cm-es Bofors) és 360 gépágyúval (36 M. 4 cm-es Bofors) rendelkeztek. A fényszóró századok állományába 40 lámpa (120 és 150 cm-es egyes olasz–német anyag) és 32 fülelő tartozott.²³ A honi légvédelmi alakulatok zöme, különösen a nagyobb tüzerőt képviselő ágyús ütegek főként Budapest és néhány más jelentősebb ipari centrum védelmét biztosították. A Balaton vonalától délre eső területeken honi ágyús ütegek nem állomásoztak, csak gépágyús egységek. A déli körzetek légvédelmét a kivonuló alakulatoknak kellett ellátniuk.

Április 6-án készenlébbe helyezték a teljes magyar légvédelmi tüzérséget. A mozgósításban nem érintett seregtestek légvédelmi egységei az OLP alárendeltségébe kerültek. A 3. hadsereg felvonulásával összhangban jelentős légvédelmi erőt, 18 ágyús és 28 gépágyús üteget (72 légvédelmi ágyú, 78 gépágyú) vontak össze a Cegléd–Pécs–Békéscsaba által határolt területen. Az I. légvédelmi tüzérosztály Baján, a IV. Pécsen, az V. Szegeden, a VIII. Békéscsabán kapott elhelyezést. A 103., 104., 105. légvédelmi tüzérosztály ütegeit Kiskunfélegyháza, Kecskemét és Cegléd térségébe vezényelték. A VI. légvédelmi tüzérosztály és a 104/3. ágyús üteg a 3. hadsereg alárendeltségébe, a 104/4. légvédelmi gépágyús üteg a gyorshadtest alárendeltségébe került. A felvonuló seregtestek tüzerejét további 60 gépágyúval növelték a beosztott gyalog- és gyorsdandárok légvédelmi gépágyús ütegei. A kivonuló légvédelmi alakulatokat a seregtestek beérkezéséig (legkésőbb április 11-ig) ideiglenesen szintén az OLP alá helyezték.²⁴ A háború első napjaiban azonban a déli országrészben még nem állt rendelkezésre megfelelő légvédelmi erő. Az V. légvédelmi tüzérosztály április 7-én reggel érkezett meg Szegedre. A VI. légvédelmi tüzérosztály 8-án foglalt tüzelőállást Kiskunhalason, a 104/2. és 105/3. ágyús üteg pedig csak 9-én rakodott ki Kecskeméten.²⁵

Az országos légvédelmi figyelő, jelentő és riasztó szolgálat 1941 tavaszán 346 figyelő őrszel rendelkezett. Az I–VIII. hadtest területén 8 Kerületi Légvédelmi Központ (Kerléköz) működött (1. Budapest, 2. Komárom, 3. Veszprém, 4. Kaposvár, 5. Kiskunfélegyháza, 6. Szolnok, 7. Debrecen, 8. Nyíregyháza). Ezek gyűjtötték össze és értékelték az őrsők jelentéseit, majd továbbították az Országos Légvédelmi Központnak (Orléköz). A központok, a komáromi és a kaposvári kivételével, már bombabiztos helyiségekkel és automatizált hírszisztemmel rendelkeztek. Az év elején, Munkácson új Kerléköz létesült (9-es számmal). Észak-Erdélyben 4 központ felállítását tervezték (10. Máramarosziget, 11. Zilah, 12. Szászrégen, 13. Csíkszereda), kiépítésük azonban késett. Ezen a területen egyelőre csak 20 figyelő őrs működött, melyek a MÁV távbeszélő hálózatán keresztül Kolozsvárra, a IX. hadtest parancsnokságának jelentettek.²⁶

A légvédelmi figyelőszolgálat tevékenységét több probléma is nehezítette. Nem állt rendelkezésre kellő mennyiségű korszerű felszerelés, nagyfelbontású szögtávcső. A fő-

²³ *Barczy*: i. m. 508–509. o.

²⁴ *Barczy*: i. m. 508. o.; *Pokorny*: i. m. IX. mell.

²⁵ HL Vkf. Eln. I. 4761/1941.; *Pokorny*: i. m. 16. o.

²⁶ HL Vkf. Eln. I. 4931/1941.

ként tartalékosokból álló személyzetnek nem volt megfelelő gyakorlata a repülőgépek felismerésében, hovatartozásuk megállapításában. Az őrök közül csak 96 rendelkezett önálló távbeszélő vonallal, a többi a postai hálózaton keresztül jelentett a Kerléköznek, ami esetenként késedelmet okozott. A légvédelmi jelzőszolgálatot a MÁV figyelő hálózata egészítette ki, mely közvetlen kapcsolatban állt a területileg illetékes Kerléközzel, illetve a Központi Szállításvezetőségen keresztül az Orléközzel. Az országos légvédelmi figyelőrendszer mellett a nagyobb települések saját figyelő őröket állítottak fel, melyek a helyi légoltalmi központoknak jelentettek, és onnan továbbították a híreket az érintett Kerléköznek. Az őrök jelentései alapján a helyi légoltalmi parancsnokok saját hatáskörben is elrendelhették a település riadóztatását. Az ország légoltalmi riasztásában fontos szerepet kapott a műsorszóró rádió. Ellenséges berepüléskor a rádió a műsórát megszakította, és közölte azoknak a településeknek a kódszámát, melyek felé az ellenséges repülőgépek tartottak. A riasztást az illetékes Kerléköz távbeszélőn is megerősítette.²⁷

A polgári légoltalom kiépítése terén 1941-re jelentős előrelépések történtek. A légoltalmi szakszolgálatok megszervezése, kiképzése, a lakossági önvédelem szervezeti kereteinek kialakítása megfelelő ütemben haladt. A nagyobb anyagi ráfordítást igénylő műszaki létesítmények és technikai eszközök terén azonban komoly hiányosságok mutatkoztak. A HM által előírt házi és házcsoport óvóhelyek helyének kijelölése 1941 januárjában ugyan minden városban megtörtént, a munkálatok azonban pénzhiány miatt a legtöbb helyen még meg sem kezdődtek. Kevés volt a nyilvános óvóhely, 16 városban csak 42 ilyen létesítmény állt a lakosság rendelkezésére (Budapesten 6, Győrben 7, Székesfehérváron 5, Szegeden 4). Nem készültek oltóvíztároló medencék, hiányzott a szükséges riasztó eszközök 40 %-a, illetve az elsötétítés műszaki berendezéseinek 60 %-a.²⁸

A háborús feszültség kiéleződése nyomán az első légvédelmi intézkedésekre már április 1-jén sor került. Működésbe lépett az Orléköz, az 1–8. Kerléköz és az összes légvédelmi figyelő őr. A HM elrendelte, hogy április 4-én 24 óráig az ország egész területén át kell állni a csökkentett világitásra, és fel kell készülni az elsötétítésre, hogy azt szükség esetén 2 órán belül végre lehessen hajtani.²⁹ A polgári légoltalom számára egyelőre csak könnyített készütség (III. fokozat) lépett életbe. Mozgósították a települések légoltalmi parancsnokságát, a körzetek és alkörzetek törzseit, a megelőző szolgálat központi egységeit, valamint a mentő és tűzoltó osztagokat. A jugoszláv határ közelében fekvő városok (Nagykanizsa, Pécs, Baja, Szeged) légoltalmi parancsnokai saját hatáskörben magasabb szintű, egyszerű készütségnek (II. fokozat) megfelelő intézkedéseket vezettek be. Készenlétbe helyezték a központi légoltalmi szolgálat teljes állományát, és minden alkörzetben a megelőző, mentő és kárhelyreállító szolgálat 1-1 osztagát. A felszerelést a központi raktárakból kiszállították a szolgálati helyekre.³⁰

Április 5-én a brit diplomácia megismételve a korábbi figyelmeztetéseket, arról tájékoztatta a magyar kormányt, hogy német támadás esetén Anglia Jugoszláviát a szövetségeseinek tekinti. Ezért, ha Magyarország önként, „a tiltakozás vagy kényszer valamilyen kimutatása nélkül” átengedi a német csapatokat, és ilyen módon közreműködik a támadásban, London azonnal megszakítja a diplomáciai viszonyt, és a RAF bombázni fogja a németek által használt magyarországi létesítményeket. A Honvédség aktív katonai be-

²⁷ Barczy: i. m. 573. o.

²⁸ HL HM Eln. lgv. 102 049/1941.

²⁹ Pokorny: i. m. 1. o.; HL HM OLP 231/1941.

³⁰ HL Vkf. Eln. 1. 6389/1941.; *Légoltalmi Közlemények*, 1941. május 1. (9. sz.) 149. o.

avatkozását pedig nyíltan ellenséges lépésként értékelnék, ami Nagy-Britannia és szövetségesei hadüzenetét vonná maga után.³¹ Jugoszláv kezdeményezésre április 6-án hajnalban (5-re antedatálva) szovjet–jugoszláv barátsági és megneemtámadási egyezményt írtak alá Moszkvában. Ebben a felek kölcsönösen elismerték egymás területét, és kötelezték magukat, hogy külső támadás esetén a baráti viszonyoknak megfelelő magatartást fognak tanúsítani egymás iránt. A jugoszláv kormány eredetileg kölcsönös segélynyújtási szerződésre tett javaslatot, a szovjet fél azonban ezt elutasította. A várható német támadás előestéjén Sztálin csak a balkáni érdekeltségét kívánta hangsúlyozni, de nem akarta egyértelműen elkötelezni, lépéskényszerbe hozni magát egy ilyen szerződéssel. Hajlandó volt viszont jelentősebb mennyiségű hadianyag szállítására. A jugoszláv küldöttséggel 100 repülőgép 100 páncéltörő, 40 táborig és 80 légvédelmi ágyú átadásáról tárgyaltak.³² A másnap nyilvánosságra került egyezmény újabb alakulatok mozgósítására és biztonsági intézkedésekre ösztönözte a magyar kormányt a szovjet határ irányában is. Szovjet részről azonban közvetlenül fenyegető vagy támadó fellépésre nem került sor.

Április 6-án hajnalban a 12. német hadsereg támadást indított Jugoszlávia ellen, Skopje és Veles irányában. A 2. hadsereg stratégiaileg fontos pontokat, átkelőhelyeket, hidakat vett birtokba a határ mentén Mureck, Radgona és a Muraszombat térségében. Magyar részről a nap folyamán csak a határvédelem megerősítésére történtek intézkedések. A jugoszláv csapatok délelőtt felrobbantották a murakeresztúri és a gyékényesi vasúti, valamint a letenyei közúti hidat. A jugoszláv tüzérség több körzetben (Gyékényes, Beremend) lövéseket adott le magyar területre. Regőce (Ridica) és Gyála (Đala) térségében szórványos tűzharc bontakozott ki a két fél határvédelmi erői között, jelentősebb harci tevékenységre azonban magyar–jugoszláv vonatkozásban nem került sor.³³

A hadműveletek megindulásával egyidőben a német légierő csapásokat mért különböző katonai célpontokra, közlekedési csomópontokra, hírközlő létesítményekre, hadianyag-raktárakra, repülőterekre, illetve folyamatos támogatást nyújtott a földi csapatoknak a jugoszláv védelem áttöréséhez. A Luftwaffe gépei a nap folyamán 5 alkalommal bombázták Belgrádot. A főváros elleni támadásokban összesen 270 bombázó, 230 zuhanóbombázó, valamint 298 romboló és vadászgép vett részt. A bombázások súlyos anyagi károkat és jelentős személyi veszteségeket okoztak. Találat érte a Hadsereg Főparancsnokság, a Hadügyminisztérium, a Csendőr Parancsnokság épületét, a Főpostát, a Telefon- és Táviróközpontot, valamint számos más fontos középületet. A légitámadások nyomán komoly zavarok keletkeztek a hírközlő hálózat működésében, a közigazgatási hatóságok és a magasabb katonai parancsnokságok tevékenységében.³⁴

A jugoszláv légierő már a háború első napján súlyos veszteségeket szenvedett. Megsemmisült 115 harci gépe (légi harcokban 38, a reptereken 77). A német légi csapások következtében a repülőcsapatok irányításában, a hírközlő rendszer működésében, a hadianyag utánpótlásban komoly gondok támadtak. A JKR parancsnoksága Belgrádból Lješnicába települt, ott azonban hosszabb időn át nem tudta felvenni az összeköttetést a Koviljačiba költöző Főparancsnoksággal, illetve több repülőalakulattal. A magasabb

³¹ *Szent-Iványi*: i. m. 574–575. o.; A londoni magyar követ számjeltávirata a külügyminiszternek (1941. április 5.) DIMK i. m. 1006–1007. o.

³² *Davies, Joseph E.*: Moszkvai jelentés. Budapest, 1988. 427. o.; Ugovor o prijateljstvu i nenapananju Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika i Kraljevine Jugoslavije potpisan u Moskvi 5/6 aprila 1941. In: *Aprilski rat* i. m. 463–464. o.

³³ HL Vkf. Eln. I. 4851/1941.; *Terzić*: i. m. 298–300. o.

³⁴ *Terzić*: i. m. 477. o.; *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 198–200. o.; *Mikić*: *Nemočka* i. m. 47. o.

parancsnokságok nem rendelkeztek pontos információkkal a kialakult helyzetről, és nem tudtak megfelelő intézkedéseket hozni a rendelkezésre álló erők leghatékonyabb alkalmazására. Ennek ellenére a háború első napján a jugoszláv légierő igen aktívan működött, a vadászrepülőök 377, a bombázók 93, a távolfelderítők 4 bevetést hajtottak végre.³⁵

A bombázó egységek elsősorban a Bulgária felől betörő német csapatok ellen kerültek bevetésre, de végrehajtottak néhány támadást határon túli célpontok ellen is. A 3. bombázóezred Bulgáriában Kjustendil és Vrba térségét, a 7. bombázóezred és a 81. bombázóosztály Észak-Albániában Shkodra és Tarabashit körzetét bombázta. A 11. távolfelderítő osztály támadást kísérelt meg az aradi repülőter és a temesvári pályaudvar ellen, 2-2 géppel. Temesvárnál a bombázást végrehajtották, de az egyik Blenheimet lelőtte a német légvédelem. Aradnál, még a célpont elérése előtt német vadászok támadták meg a jugoszláv gépeket, és mindkettőt lelőtték – az egyiket a magyar határ közelében, Ópécskánál (Pecica), a másikat jugoszláv területen, Sajkásnál. A nap folyamán az 1. bombázóezred több bevetést hajtott végre a román határ mentén felvonuló német csapatok ellen, Denta és Oravița körzetében. Az ezred egyik hazafelé tartó Blenheimjét Belgrád térségében tévedésből egy saját vadászgép lőtte le, mert Ju-88-asnak nézte.³⁶

A Banja Luka körzetében állomásozó 8. bombázóezred stájerországi és karintiai katonai létesítmények, közlekedési csomópontok ellen intézett támadásokat. Dél előtt a 69. bombázóosztály 4 gépe Klagenfurt repterét bombázta. A visszaúton az egyik Blenheim lezuhant, hegynek ütközött a Karavankákban.³⁷ A délután folyamán a 68. bombázóosztály 6 gépe Graz ellen hajtott végre bevetést. Az egyik raj célpontja a főpályaudvar, a másiké a thalerhofi repülőter volt. A bombázórajokat a 4. vadászvezred 2-2 Hurricane gépe kísérte. A kedvezőtlen, felhős idő miatt azonban a kötelék szétszóródott. Grazot végül 2 Blenheim érte el. A ledobott bombák kisebb károkat okoztak a város vasúti létesítményeiben. A légiriadót (mint Klagenfurtban is) késve rendelték el, a légvédelem már csak a bombázás megkezdése után nyitott tüzet. A többi jugoszláv gép másodlagos célokat támadott Riegersburg, Mistelbach körzetében. Este a 8. bombázóezred 6 gépe támadást intézett Graztól délre, a jugoszláv határ felé vonuló német csapatok ellen.³⁸

A kibontakozó német–jugoszláv légi háború Magyarországot is közvetlenül érintette. A Bécs körzetében összevont német bombázóerők Belgrád elleni támadásait a magyar légtéren keresztül hajtották végre. A német kötelékek a Fertő-tó felett rendeződtek harci alakzatba, majd Baja, illetve Szeged érintésével lépték át a jugoszláv határt. A nagyobb kötelékek mozgásáról a Luftwaffe összekötő tisztje előzetesen tájékoztatta az Orlékőzt. Az első német felderítő gépek április 6-án reggel fél négykor jelentek meg Magyarország felett. A bombázók első köteléke valamivel 6 óra után repülte át az országot, és a bombázást követően 8 óra körül érkezett vissza a magyar légtérbe. Az átrepülések során a német gépek műszaki problémák miatt több helyen kényszervetést hajtottak végre. Valamivel 7 óra előtt Nagybaracská határában hullott le 2 bomba, 8 óra 40 perckor pedig a Fertő-tó felett dobott le 4 bombát egy német repülőgép.³⁹ A Szegeden állomásozó rombolóosztály szintén

³⁵ Pavlović, *Andrija*: Jugoslovensko vazduhoplovstvo u aprilskom ratu 1941. godine. *Glasnik RV i PVO* 1972/5. 40. o.; Terzić: i. m. 293–294. o.; Mikić: *Nemoćka* i. m. 37. o.

³⁶ Terzić: i. m. 293. o.; *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 204–205. o.; *Oštrić, Šime – Miladinović, Predrag*: *Mcseršmit Me-109E. Aeroplan*, 1990/2. 7. o.

³⁷ Lazarević, *Božo*: *Sećanje na rat i revoluciju 1941–1945*. Beograd, 1987. 26. o.

³⁸ *Beer, Siegfried – Karner, Stefan*: *Der Krieg aus der Luft*. Graz, 1992. 41–42. o.; Lazarević: i. m. 27. o.

³⁹ HL Vkf. Eln. 1. 4851/1941.; MOL K. 149. Belügyminisztérium rezervált iratok. Közbiztonsági osztály (BM VII. res.) 8797/1941.

részt vett a Belgrád elleni támadásokban. A Bf-110-esek a bombázók vadászfedezetét biztosították, illetve alacsony támadásokat hajtottak végre Újvidék és Belgrád körzetében. A harcok során az egység 4 gépét lelőtték, 3 pedig súlyos rongálódásokkal tért vissza.⁴⁰

A jugoszláv légierő a háború első napján csak néhány felderítő bevetést hajtott végre Magyarországon felett. Az 1. jugoszláv hadsereg parancsnoksága a német támadás hírére utasította a beosztott 1. közelfelderítő osztályt, hogy végezzen felderítést a magyar és a román határ térségében, és ha valahol ellenséges betörést észlel, bombázza a támadó csapatokat. Egy Br-19-es gép a Bezdán és Szabadka között, egy másik pedig Horgos és Nagyikinda között repülte végig a határszakaszt. A felderítők a magyar határ térségében támadási előkészületeket nem tapasztaltak. Délután, a Szabadka körzetében megismételt légi felderítés is csak kisebb csapatmozgásokat észlelt a magyar oldalon. Hasonló felderítést végzett a 3. közelfelderítő osztály a Baranyai-háromszög térségében, a 4. közelfelderítő osztály pedig a Dráva és a Mura vonalán.⁴¹

A délutáni órákban a jugoszláv Főparancsnokság mélylégi felderítést rendelt el Magyarországon felett annak tisztázására, hogy a Duna–Tisza között folyik-e jelentősebb csapatösszevonás és felvonulás a jugoszláv határ irányába. Mivel a 11. távolfelderítő osztállyal nem sikerült összeköttetést teremteni, a 62. bombázóosztálynak adták ki a parancsot. Az útnak indított Blenheim 17 óra 30 perc körül repült be a magyar légtérbe Bajánál, és a Kalocsa–Solt útvonalat követve Budapest felé tartott. A légvédelmi figyelszolgálat időben észlelte és nyomon követte a gépet. Amint a Blenheim elérte a Csepel-sziget térségét, az Orlékőz légiriadót rendelt el a fővárosban (18⁰¹–18³⁶). Ez volt az első éles légvédelmi riasztás Budapesten. A légvédelmi tüzéséget tüzkészültségbe helyezték, Mátyásföldről pedig felszállt az 1/3. vadászszázad 3 CR-42-es gépe. A jugoszláv felderítő azonban Ráckeve magasságában visszafordult, és Kelebia irányában elhagyta az országot. A háború első napján Magyarország területét ellenséges légi támadás nem érte.⁴² A magyar légierő részéről a nap folyamán csak néhány felderítő berepülésre került sor a jugoszláv légtérben.

A Jugoszlávia elleni háborúra való tekintettel a HM április 6-án hajnaltól szigorú katonai légvédelmi készültséget rendelt el az ország egész területére. A polgári légoltalom szerveit 12 óra 30 perckor helyezték I. fokozatú, szigorú készültségbe. Az intézkedés nyomán behívásra került a hatósági légoltalmi szolgálat teljes alaplétszáma. Éjszakára elrendelték az elsötétítést. A ház- és házcsoporthadparancsnokok ellenőrizték a szükségóvóhelyek állapotát és a padlástermek tűzvédelmének helyzetét. A lakosságot rádió, újságok, falragaszok segítségével, a falvakban kidoboltatás útján tájékoztatták a légvédelmi készültségre vonatkozó fontosabb tudnivalókról, rendszabályokról.⁴³

A szigorú készültséggel kapcsolatos előírásokat azonban 6-án estig nem sikerült mindenütt megvalósítani. A lakosság egy része csak késve értesült a készültség elrendeléséről. Az elsötétítés sok helyen nem volt megfelelő, hiányoztak a szükséges légoltalmi anyagok, felszerelési tárgyak. Az este folyamán számos tömegrendezvényt tartottak, vasárnap lévén játszottak a mozik, a színházak. Pedig egyre inkább számolni kellett egy esetleges légitámadás veszélyével. A délután folyamán a londoni magyar követ jelentette, hogy Nagy-Britannia megszakítja a diplomáciai kapcsolatot Magyarországgal, épp úgy,

⁴⁰ *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 200. o.

⁴¹ Zapovest štaba 1. armije (6. april 1941.). In: *Aprilski rat* i. m. 466–467. o.; HL Vkf. Eln. 4. 59 417/1942.

⁴² HL Vkf. Eln. 1. Napi helyzetjelentés (1941. április 6.) szn.

⁴³ HL HM Eln. 35. 102 824/1941.; MOL K 428. MTI Könyvomas 487. k. (MTI) 1941. április 6. (11. kiadás)

mint Romániával és Bulgáriával. A kelet-európai országoknak küldött korábbi figyelmeztetés nyomatékosításaként a brit légierő 37. bombázószázadának 6 Wellington gépe április 6-án éjjel Szófia körzetét támadta. A bulgáriai célpontok demonstratív bombázását a RAF a következő éjszakákon is folytatta.⁴⁴

A jugoszláv légierő parancsnoksága még április 6-án este elrendelte, hogy másnap hajnalban a 8. bombázóezred teljes erejével intézzen támadást Pécs és Szeged repterei, illetve vasúti létesítményei ellen. A kiadott utasítás nem állt összhangban a jugoszláv Főparancsnokság hadművelleti elképzeléseivel, melyek szerint minden rendelkezésre álló erőt a Bulgária felől benyomuló német hadoszlopok feltartóztatására kell felhasználni. A két parancsnokság között azonban akadozott az összeköttetés, így a légierő vezetése egyeztetés nélkül, jórészt még a háború előtt kidolgozott tervek alapján adta ki az intézkedéseit. Pécs és Szeged, mint közlekedési csomópont, hadtestközpont és légibázis, a háború előtti jugoszláv katonai tervekben a légierő elsődleges célpontjai között szerepelt. A JKRK parancsnoksága tudta, hogy jelentős német erők tartózkodnak ezekben a körzetekben, és feltételezte, hogy a Belgrádot támadó repülőgépek az itteni reptereket használják. Pécsen azonban a parancs kiadásának időpontjában még nem voltak német repülők. A bombázást elrendelő utasítás a hírközlő rendszerben jelentkező zavarok, illetve egyes források szerint, a híradócsapatoknál szolgáló magyar és horvát származású katonák szabotázsja következtében csak mintegy félnapos késéssel, 7-én délelőtt jutott el a 8. bombázóezredhez, így a hajnali támadás elmaradt.⁴⁵

Április 7-én a 12. német hadsereg éleli elértek Skoplje körzetét. A XLVI. gépesített hadtest erői több hídfőt létesítettek a Dráván, elfoglalták a barcsi hidat, és átkeltek az előző nap felrobbantott, de még használható állapotban maradt gyékényesi hídon. A további átkelések megakadályozására a jugoszláv csapatok felrobbantották a varazsdi és a drávaszabolcsi hidat is, illetve több vasúti és közúti átereszt a magyar határ közelében. A magyar fegyveres erők továbbra sem kezdtek támadó tevékenységbe, csak a Duna–Tisza közti határszakaszon került sor szórványos lövöldözésre. A vezérkar főnökének április 6-án este kiadott parancsa ugyan kimondta, hogy a magyar hadsereg is „részét vesz” a tengelyállamok Jugoszlávia elleni hadműveleteiben, de a fegyveres erők feladatait egyelőre „védőleges határvédelemben” jelölte meg, hangsúlyozva, hogy magyar csapatok a németek előrenyomulása esetén se lépnek át az országhatárt.⁴⁶

A Luftwaffe gépei folytatták a jugoszláv katonai célpontok, repülőterek, közlekedési csomópontok támadását, és 3 alkalommal ismét bombázták Belgrádot. A délelőtt folyamán több német légikötélék repült át a Dunántúl felett. A 2. bombázórepülő ezred I. osztálya repülőter elleni bevetéseket hajtott végre Brod és Banja Luka körzetében, a III. osztály gépei pedig vasúti célokat támadtak Zágráb és Brod között.⁴⁷

A jugoszláv hadművelleti légierő április 7-én 373 felszállást, közte 100 bombázó bevetést hajtott végre. A bombázókat főként a Bulgária felől benyomuló német csapatok ellen alkalmazták. A 8. bombázóezred a reggeli órákban néhány géppel stájerországi célokat támadott, Deutschlandsberg, Fürstenfeld és Feldbach térségében. Két Blenheim Bécsújhelyig repült, és bombákat dobott a város vasútállomására. Az egyik jugoszláv

⁴⁴ A londoni magyar követ április 5-i és április 6-i számjeltávirata a külügyminiszternek. DIMK 1006–1007., 1010. o.; *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 232. o.

⁴⁵ *Terzići*: i. m. 293., 509. o.

⁴⁶ HL Vkf. Föv. Hdm. 1/1941.

⁴⁷ *Balke*: i. m. 240. o.

gépet légvédelmi találat érte. A bombázó kényszerleszállást hajtott végre német területen, személyzete hadifogságba esett.⁴⁸

A 8. bombázóezred stájerországi bevetései során Magyarország területét is szórványos légitámadások érték. A Feldbach körzetét bombázó egyik Blenheim 5 óra 50 perckor berepült a magyar légtérbe, és Máriaújfalu térségében géppuskatűzet nyitott a Szentgotthárdról Szombathelyre tartó személyvonatra. Feltehetően ugyanez a gép lőtte 6 óra körül Felsőszőlőnk közelében a dél felé vonuló német csapatokat is. Egy másik jugoszláv repülőgép 6 óra 35 perckor 2 db 50 kg-os bombát dobott le Dávidháza–Kotormány térségében, melyek azonban számottevő anyagi kárt nem okoztak. A délelőtt folyamán újabb berepülésekre került sor. Körmend felett 10 óra 45 perckor egy jugoszláv Blenheim haladt át, nyugati irányban. A gép a szentgotthárdi vasútvonalat követve 1 bombát dobott le Rátótnál, a 113. sz. őrház mellett, 2 bombát pedig Alsórönök vasúti megállója közelében. Szentgotthárd fölé érkezve kört írt le az állomás felett, és itt is ledobott 2 bombát, melyek egy személyvonat és egy olajszállító vonat között robbantak. A támadás következtében 2 személy súlyosan, többen könnyebben megsebesültek. Egyes adatok szerint egy 6 éves gyerek életét veszítette. Egy másik jugoszláv gép 11 óraker repült el Zalaegerszeg mellett, és 2 bombát dobott le a város határában a vasúti sínekre.⁴⁹

A 2. vegyes repülődandár parancsnoka délelőtt 9 óra körül kapta meg a Szeged és Pécs bombázására vonatkozó utasítást. A parancs kézhezvétele után Đorđević ezredes személyesen ment át a 8. bombázóezred repülőterére, hogy a bevetést elrendelje. A 68. bombázóosztály Szegedet, a 69. Pécsot kapta célpontul. A feladat fontosságára való tekintettel a támadásban válogatott személyzet vett részt, és a kötelékeket a két csoportparancsnok, Lazar Donović és Dobrosav Tešić őrnagy vezette. Vadászkiéreret nem rendeltek ki a bombázók mellé, holott a 4. vadászezred 20 Hurricane gépe alig néhány kilométerre, a szomszédos reptéren állomásozott. Egyrészt, mert a vadászokat Zágráb körzetének védelmére tartalékolták. Másrészt, mert az előző napi bevetések során a kedvezőtlen időjárás, illetve a kötelékrepülésben való hiányos gyakorlat miatt a vadászok és a bombázók rendre elszakadtak egymástól. A dandárparancsnok bízott a meglepetés erejében, hiszen a gépei Klagenfurt és Graz támadásakor sem ütköztek komolyabb ellenállásba. A felszállás előtt a repülőszemélyzet mindössze fél órát kapott a felkészülésre, miközben a műszakiak rohammunkában készítették elő a bombázókat a bevetésre.⁵⁰

A pécsi repülőtéren a reggeli órákban nagy volt a forgalom. Nyolc óra körül az 54. német vadászrepülő ezred II. osztályának 12 Bf-109-es gépe érkezett Pécsre, 3 Ju-52-es kíséretében, melyek a felszerelést és a földi kiszolgáló személyzet egy részét hozták. Sok helyi lakos ment ki a repülőterre, hogy a német gépeket megnézzék.⁵¹ Valamivel 10 óra után a légvédelmi figyelőszolgálat dél felől újabb két repülőgép közeledését jelezte. Bár a gépek hovatartozását nem tudták megállapítani, sajátjuk (németnek) azonosították azokat. Valójában azonban két jugoszláv Blenheim érkezett Pécs fölé, és 10 óra 23 perckor 6 bombát dobott a repülőterre. A légiriadót elkésve rendelték el. A szirénák csak akkor szólaltak meg, amikor már robbantak az első bombák. A támadás jelentősebb kárt vagy személyi veszteséget nem okozott. Egy német vadászgép megrongálódott, 4 német katona és mintegy 10-12 polgári személy megsebesült, és orvosi ellátásra szorult.

⁴⁸ *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 211. o.; *Jerin, Zoran*: The Blenheim in Yugoslavia. *Air Enthusiast*, 1981/16. 62. o.

⁴⁹ MOL K 63. Küm. Pol. 1941-16/7-6.

⁵⁰ *Lazarević*: i. m. 28. o.; HL Vkf. Eln. 2. 80 511/1941.

⁵¹ *Pagáts Pál*: Légitámadás Pécs és Siklós ellen. *Aerohistória*, 1991/1. 9. o.

A civil sérültek száma azonban ennél valószínűleg nagyobb volt, de a támadás után sokan hazaszaladtak, és maguk látták el sebeiket, vagy csak később fordultak orvoshoz. A bombázást követően a német vadászszázadnál riadókézsültséget rendeltek el, és járőröket indítottak a határ térségébe. A magyar hatóságok megszigorították a légtérfigyelést, az őrsöket figyelmeztették, hogy további jugoszláv berepülések várhatók. A város légoltalmi parancsnoka intézkedett, hogy a légoltalmi szolgálat folyamatosan ellenőrizze az önvédelmi rendszabályok betartását, és gondoskodik arról, hogy légiriadó alatt mindenki vonuljon óvóhelyre.⁵²

A 69. bombázóosztály 6 gépe 11 óra 15 körül Ócsárd térségében német vadászokba ütközött, melyek először a kötelékvezető Blenheimre támadtak. Tešić őrnagy megpróbált kitérni a Bf-109-esek elől, de a vadászok beérték, és Siklós felett lelőtték. A jugoszláv gép a város keleti szélén, a nagyharsányi út és a vasút kereszteződése közelében zuhant le. A személyzete: Dobrosav Tešić őrnagy pilóta (a 69. bombázóosztály parancsnoka), Milutin Petrović hadnagy megfigyelő és Dragoljub Černe szakaszvezető szerelő-lövész életét veszítette. A korabeli dokumentumok szerint a 3 személyes gép roncsai között egy negyedik holttestet is találtak (Dragutin Kerner hadnagy, 4. vadászrezend). Nem ismert, hogy ez a személy milyen céllal tartózkodott a Blenheim fedélzetén, de a háború során gyakran előfordult, hogy vezérkari és összekötő tisztek, haditudósítók is részt vettek bombázó bevetéseken.⁵³

A parancsnoki gép kísérője, hogy a vadászokat elkerülje, gyorsan irányt változtatott, Siklós felett kioldotta bombáit, és a legrövidebb úton elhagyta a magyar légtérrel. Siklóson a légiriadót már a jugoszláv berepülés észlelésekor elrendelték. Három 100 kg-os bomba a Vár közelében, a Batthyány Kálmán utca 12. számú ház udvarán robbant, és lerombolta az épületet. A lakók a kertben elkészített légoltalmi bunkerben húzták meg magukat. A detonáció bedöntötte ugyan a bunker falát is, de az ott tartózkodók között csak két könnyebb sebesülés történt. A negyedik bomba a szomszédos ház udvarára zuhant, de nem robbant fel. A bombázás több környező épületben is kisebb károkat okozott, és további 4-5 személy sérüléseket szenvedett.⁵⁴

Két jugoszláv repülőgép 11 óra 50 perckor újabb támadást kísérelt meg a pécsi repülőtér és a vasútállomás ellen. Ott azonban heves légvédelmi tűz és újabb német vadászok fogadták a támadókat. Az egyik bombázót eltalálta a légvédelmi tüzérség. A Blenheim a repülőtértől 7-8 km-re nyugatra, Pellérd és Bicsérd között lezuhant. Földet éréskor a gép felrobbant, és személyzetével együtt porrá égett. A másik bombázót Bf-109-esek vették üldözőbe, és Szentlőrinc felett lelőtték. A Blenheim Rózsafa határában zuhant le, és a személyzet két tagja, Rudolf Kobal I. oszt. kapitány megfigyelő (a 69. bombázóosztály üzemi századának parancsnoka) és Ivica Čubrilović őrmester, rádiós-lövész életét veszítette. A pilóta, Vladimir Ferant őrmester ejtőernyővel még ki tudott ugrani a zuhanó gépből, de súlyos égési sérüléseket szenvedett. Elfogását követően, előbb a pécsi katonai kórházba került, majd Budapestre vitték a 11. számú honvédkórházba, ott azonban április 13-án belehalt harmadfokú égési sérüléseibe.⁵⁵

A jugoszláv kötelék két további gépe az erős légvédelem miatt nem tudott bejutni Pécs fölé, ezért másodlagos célokat támadott a Pécs–Villány vasútvonal mentén. Vokánynál 1,

⁵² *Légoltalmi Közlemények*, 1941. május 1. (9. sz.) 150. o., június 1. (11. sz.) 180. o.

⁵³ Baranya Megyei Levéltár (BML) Siklósi járás Főszolgabírája 3008/1941.

⁵⁴ *Légoltalmi Közlemények*, 1941. május 15. (10. sz.) 166-167. o.; *Pesti Újság*, 1941. április 11. 2. o.

⁵⁵ HL HM Eln. B. 32 845/1942.; MOL K 149. BM VII. res. 8487/1941.; *Pécsi Napló*, 1941. április 8. 2. o.

a Palkonya melletti vasúti híd közelében 2 bombát dobtak le, majd 11 óra 30 perckor berepültek Villány fölé. Az egyik Blenheim 3 db 100 kg-os bombát dobott a vasútállomásra, 2 db 50 kg-os bombát pedig a vásártérre, illetve a főszolgabírói hivatal elé. Az első három bomba a pályaudvar szélére hullott, és csak kisebb károkat okozott, az utóbbi kettő pedig nem robbant fel. A másik gép 1 bombát dobott az állomásra, majd dél felé haladva tüzet nyitott a Szársomlyó hegyen kiépített légvédelmi figyelőállásra. Ezt követően a két Blenheim elhagyta az ország légtérét.⁵⁶

Időközben a 68. bombázóosztály 8 gépe az Eszék–Kanizsa útvonalat követve elérte a Tiszát, és északnak fordult, Szeged felé. Az OLP mellett működő német repülő-összekötő törzs, illetve az Aradi Repülőparancsnokság addigra már értesült a Pécs elleni támadásról, és rádiólehallgatás, valamint ügynöki jelentések révén bizonyos információkkal rendelkezett a várható újabb jugoszláv berepülésekről is, ezért vadászgépeket irányított Arad és Szeged előterébe. A jugoszláv kötelék 11 óraker repült be a magyar légtérbe, de már a határ felett német vadászgépek támadtak rájuk. Donović őrnagy azonnal ledobta a bombáit és megpróbálta lerázni a vadászokat, a Bf-109-esek azonban utolérték és lelőtték. A Blenheim Őszentiván (Tiszasziget) határában zuhant le. A személyzet tagjai, Lazar Donović őrnagy pilóta (a 68. bombázóosztály parancsnoka), Ivan Pandža hadnagy megfigyelő és Dragutin Veseljko őrmester, szerelő-lövész a roncsok között lelték haláluk. A bombák Őszentivánon több házat megrongáltak, 7 helyi lakos megsebesült. Szegedről 2 mentőautót küldtek ki a községbe a sérültek ellátására.⁵⁷

A parancsnoki gép lelövése ellenére a jugoszláv bombázók folytatták a támadást, és 11 óra 12 perckor elérték Szeged légtérét. A figyelőszolgálat ugyan észlelte a közeledő kétmotoros gépeket, de azokat visszatérő német rombolóknak vélték, így nem riasztották a várost. Két Blenheim a repülőter felé vette az irányt. A felszálló mezőt azonban csaknem üresen találták, mert az itt állomásozó rombolók zöme bevetésen volt. A reptéren csak néhány Bf-110-es állt szétszórta, javítás alatt lévő gépek, illetve egy néhány perccel korábban leszállt romboló raj, amely akkor érkezett vissza a jugoszláv légtérből. Mivel bombázandó célpont nem kínálkozott, a jugoszláv gépek csak fedélzeti fegyverekkel lőtték végig a reptér területét. Négy másik Blenheim a város vasúti létesítményeit támadta, kettő a rendező pályaudvart, kettő pedig a személy- és teherpályaudvart. A ledobott bombák egy része célt tévesztett, és a vasúttal párhuzamos Boldogasszony sugárút házaira esett. Az egyik gép bombát dobott a vasúti hídra is, ami alig néhány méterre a hídtól zuhant a folyóba. A robbanás 20 méteres vízoszlopot lökött a levegőbe, a hídszerkezetet azonban nem érte komolyabb károsodás. A várost váratlanul érte a légitámadás. A légiriadót már csak a bombázás megkezdése után rendelték el. Késve lépett működésbe a légvédelem is, utána azonban heves tüzet zúdított a támadókra. A vasúti hidat bombázó Blenheimet gépágyútalálatok érték. A repülőgép a folyó túlsó partján, az újszegedi kendergyár területére zuhant. A személyzet mindhárom tagja, Vladimir Jovičić I. oszt. kapitány pilóta (a 215. század parancsnoka), Mírko Jovanović alhadnagy megfigyelő és Marko Tošković őrmester, szerelő-lövész életét veszítette.⁵⁸

A jugoszláv légitámadás megindulásának pillanataiban érkezett vissza az Újvidék feletti bevetésről a német rombolók egy nagyobb köteléke. Néhány Bf-110-es a bevetés

⁵⁶ BML Baranyavári járás Főszolgabírája 1736/1941.

⁵⁷ MOL K 149. BM VII. res. 8487/1941.; *Bosnić, Petar*: Naše nebo april 1941. 24. o.

⁵⁸ *Légoltalmi Közlemények*, 1941. május 15. (10. sz.) 165–166. o.; Csondrád Megyei Levéltár (CSML) Szeged város Tűzoltóparancsnoka (Tpk.) Jelentés az április 7-i légitámadásról 32. d. szn.

során szerzett rongálódások, illetve üzemanyaghiány miatt kénytelen volt leszállni. Az egyik gép a város szélén, a szabadkai út mentén szabadult meg egy beragadt 50 kg-os bombától, ami a vasúti átjáró közelébe esett és felrobbant, de komolyabb kárt nem okozott. A többi romboló azonban azonnal a jugoszláv gépek ellen fordult. Szeged felett heves légi harc alakult ki. A repülőteret géppuskázó egyik Blenheim bombáit a Rókusi állomás körzetére dobta le, majd keleti irányban elhagyta a város légterét, így el tudta kerülni a rombolókat. Kübekháza térségében azonban 2 német Bf-109-es támadta meg. A vadászgépek csak egy rácsapást hajtottak végre, majd feltehetően üzemanyaghiány miatt kiváltak a harcból. Így a Karel Murko őrmester vezette bombázógép, súlyos rongálódásokkal ugyan, de vissza tudott térni saját repterére. Ez volt a 68. bombázóosztály egyetlen gépe, amely a támadásból sikeresen hazatért. A másik gépet viszont utolérték a rombolók. A kialakuló légi harcban a Blenheim egy német gépet lelőtt, de azután kigyulladt, és Szegedtől délre, a határ térségében, Gyála közelében lezuhant. Személyzete, Sergije Voinov I. oszt. kapitány pilóta (a 216. század parancsnoka), Petar Kukić hadnagy megfigyelő és Ilija Mraković őrmester, rádiós-lövész a roncsok között lelte halálát.⁵⁹

A pályaudvarokat támadó gépek egyikét még Szeged felett beérték, és rövid légi harc után lelőtték a német rombolók. A Blenheim Szőregen, a kórosi határrészben, a vasútállomás közelében lezuhant és felrobbant. A személyzet mindhárom tagja, Viktor Grdović őrmester pilóta, Dragomir Pavlović hadnagy megfigyelő és Milisav Raković őrmester szerelő-lövész életét veszítette. A raj másik gépe a Bf-110-esek rácsapásai nyomán szintén kigyulladt, és Szegedtől délre a Tiszába zuhant. A személyzet, Radomir Lazarević hadnagy pilóta, Andrija Pozder hadnagy megfigyelő és Ilija Micković őrmester szerelő-lövész életét veszítette. A pilóta még megpróbálta ejtőernyővel elhagyni az égő bombázót, de a gép magával rántotta. Holttestét 3 hónappal később Szerbkeresztúr (Krstur) térségében vetette partra a folyó. A német rombolók és a járőröző vadászgépek a jugoszláv légtérben is folytatták a bombázók üldözését. Egy súlyosan megrongált jugoszláv Blenheim saját terület fölé érve kényszerleszállást hajtott végre. A gép a földet éréskor teljesen összetört, a személyzet azonban kisebb sérülésekkel túlélte a landolást. Egy másik megrongált bombázó az újvidéki repülőtér felé igyekezett, de az elhatalmasodó repülőpánik miatt tüzet nyitott rá a saját légvédelem. A gépet találatok érték, ezért Újvidék közelében kényszerleszállást kellett végrehajtania.⁶⁰ Szegeden 12 óra 20 perckor lefűjták a légiradót, de még alig kezdődött meg a mentés és a kárfelszámolás, amikor 12 óra 48 perckor ismét megszólaltak a szirénák. Egy újabb Blenheim jelent meg a város felett, amely bombákat dobott a személy- és teherpályaudvara, és fedélzeti fegyverekkel lőtte a vasúti létesítményeket. Az egyik bomba eltalálta az állomás főépületét és a tetőzetet, valamint az emeleti földémet átütve az állomásfőnök szolgálati lakásába zuhant, de nem robbant fel. A légvédelem lelőtte a támadó gépet. A Blenheim kigyulladt, és a várostól délre, a Boszorkány-sziget térségében a Tiszába esett. A személyzet a gépben lelte halálát.⁶¹

A jugoszláv repülők a város területére mintegy 26-27, a külterületre pedig 10-12 bombát dobtak. A rendező pályaudvaron és a teherpályaudvaron komolyabb károk ke-

⁵⁹ Potočan, Budimir: Podvici jugoslovenskih vazduhoplovaca u aprilskom ratu. *Politika*, 2001. április 18.

⁶⁰ HL Vkf. Eln. 1. 4940/1941.; CSML Szeged város Polgármestere (Polgm.)14 962/1944.; *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 212. o.

⁶¹ CSML Szeged Polgm. 22 379/1941.; Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945. (S. a. r., a bevezető szöveget írta, magyarázó jegyzetekkel ellátta: *Perneki Mihály.*) Budapest, 1983. 217. o.; *Szegedi Friss Újság*, 1941. április 8. 3. o.

letkeztek, több hadianyag-szállító tehervagon kiégett. Károsodások érték a városi vilamos pályatestet, a víz- és távbeszélő hálózatot is. A bombázás következtében 5 épület összedőlt, 11 ház súlyosabb, 14 ház könnyebb rongálódásokat szenvedett. Az anyagi kár megközelítette a 250 000 pengőt. A támadás során megsebesült több német és magyar katona, komolyabb sérüléseket szenvedett 15 polgári személy (köztük 7 vasutas). Egy mozdonyvezető a kórházba szállítás után belehalt géppuskalövedék okozta sérülésébe. A nap folyamán összesen 5 alkalommal volt légiriadó Szegeden, több támadás azonban már nem érte a várost.⁶²

Budapesten 3 alkalommal rendeltek el légiriadót. Az elsőt 10 óra 30 perckor, miközben zajlott Teleki Pál miniszterelnök gyászszertartása. A légvédelmet tűzkészültségbe helyezték, és riasztották a mátyásföldi vadászokat, a szertartást azonban nem szakították meg. A riadó tévesnek bizonyult, néhány perccel később le is fújták. Légiriadó volt délben Kolozsváron is, de Észak-Erdély területét nem érte légitámadás. A Fővezérség elrendelte, hogy a 2. vadászrezd alakulatai már a mozgósítás teljes befejezése előtt települjenek át a kijelölt felvonulási repterekre (Mátyásföldre és Kecskemétre), és álljanak az OLP rendelkezésére. A jugoszláv bombázások miatt a szolnoki 1/2. vadászszázadtól 3 CR-32-es érkezett Szegedre, a város védelmére. Az OLP utasítást adott a szombathelyi repülőgép-vezető iskola (REGVI) kiürítésére, a kiképző gépek és a pilóta növendékek áthelyezésére. Egyúttal vadász-készültséget rendelt el a szombathelyi reptéren, amit azonban a rendelkezésre álló gyakorló gépekkel nem lehetett megvalósítani.⁶³

Kora délután a 4. légiflotta szállítógépei repültek át az országot Kecskemét–Makó irányában, Románia felé. Az 51. német bombázórepülő ezred gépei 15 óraker a magyar légtéren át újabb támadást hajtottak végre Belgrád ellen. A bombázás során a jugoszláv légvédelem több német gépet megromgált. Két Ju-88-as a sérülések miatt román területen, Arad, illetve Resica közelében kísérelt meg kényszerleszállást. A földet éréskor mindkét gép összetört, személyzetükből 2 fő meghalt, 3 fő megsebesült. Egy harmadik sérüléseket szenvedett német bombázó, az ezred 1. századából a Tisza vonalát követve Szolnokra tartott. A repülőtér közelében azonban lezuhant, és személyzete, Hans-Jürgen Krüger hadnagy pilóta, Heinz Krierig őrmester megfigyelő, Ohme őrmester rádiós-lövész, Georg Lehmann altiszt szerelő-lövész életét veszítette. A rádiós lövsérüléstől már Belgrád felett meghalt.⁶⁴ Délután 16 óraker azonosítatlan repülőgépek közeledése miatt légiriadót rendeltek el Veszprém és Székesfehérvár körzetében. Hamarosan kiderült azonban, hogy csak egy kisebb német kötelék tért vissza a Jugoszlávia feletti bevetésről.

A délutáni órákban újabb jugoszláv berepülésekre is sor került. A 3. közelfelderítő osztály egy Br-19-es gépe 15 óra 45 perckor Batinától északra, a Duna mentén átrepülte a magyar határt, majd Majs és Magyarbóly felett elhaladva Beremendnél visszatért a saját légtérbe. Ugyanebben az időszakban az 1. közelfelderítő osztály 2 Br-19-es gépe Kiskunhalas térségében végzett felderítést, és 6 bombát dobott a vasúti létesítményekre. Az egyik gép Szeged–Alsóközpont (Mórahalom) érintésével tért vissza saját területre. A másik Kelebia felett repült át, és 16 óraker alacsony támadást hajtott végre a község ellen.

⁶² CSML Szeged Tpk. 590/1942.; Jelentés az április 7-i légitámadásról, 32. d. szn.; *Légtalmi Közlemények*, 1941. május 15. (10. sz.) 165–166 o.; *Szegedi Új Nemzedék*, 1941. április 20. 7. o.

⁶³ HL Vkf. Eln. 1. 4878/1941. 4940/1941.; *Légtalmi Közlemények*, 1941. május 15. (10. sz.) 167. o.; *Pesti Újság*, 1941. április 8. 4. o.

⁶⁴ *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 211. o.; *Dierich, Wolfgang*: *Kampfgeschwader 51 „Edelweiss” Stuttgart*, 1973. 269. o.

Végiglőtte a vasútállomást és a főutcát. A támadás következtében 2 mozdony megrongálódott, 3 vasutas és 9 polgári személy megsebesült, közülük 4 fő súlyosan.⁶⁵

A délután folyamán a jugoszláv Főparancsnokság utasította a 4. hadsereget, hogy indítson ellentámadást a Gyékényesnél kialakított német hídfő felszámolására, és egyben légitámadást rendelt el az átkelőhelyek ellen. A 4. közelfelderítő osztály 2 Br-19-es gépe 15 óra 25 perckor bombákkal és géppuskatűzzel támadta a hídfőben lévő német csapatokat. Egy órával később, 16 óra 40 perc körül 2 Blenheim bombázta a gyékényesi hid körzetét. Három bomba magyar területen, a híd felé vezető vasúti pálya közelében robbant, kettő pedig a híd mellett a folyóba esett. A tervezett jugoszláv ellentámadás azonban egyelőre elmaradt.⁶⁶ Este a 8. bombázóezred néhány gépe dél-stájerországi célpontokat támadott. Éjjél után egy Blenheim mélyen berepült Magyarország fölé. Nagykanizsán 0 óra 50 perckor légiriadót rendeltek el, majd 1 óra 20 perckor Pécsét is riasztották. A légvédelem tüzet nyitott, és eltalálta a kis magasságban repülő jugoszláv gépet. A Blenheim Újpetre határában lezuhant és személyzetével együtt elégett.⁶⁷

A Magyarország elleni légitámadások jugoszláv szempontból jelentősebb eredményt nem hoztak, ugyanakkor súlyos veszteségekkel jártak. A légvédelmi tüzéség 4, a német vadászok és rombolók 6 Blenheimet lőttek le, 2 további gépet pedig megrongáltak. A közepes teljesítményű, gyenge fegyverzetű jugoszláv bombázóknak vadászkíséret nélkül nem volt esélyük a Messerschmittekkel szemben. A nap folyamán a 8. bombázóezred 10 gépet (állománya 44%-át) és 9 teljes személyzetet veszített, hősi halált halt a két csoportparancsnok, és a 68. bombázócsoporthoz mindkét századparancsnok. A Magyarország felett lelőtt jugoszláv bombázók személyzetét mindenütt katonai tiszteletadás mellett, a Honvédség és a helyi hatóságok képviselőinek jelenlétében temették el. Mivel az elesettek vallását a legtöbb esetben nem ismerték, a gyászszertartást általában római katolikus és görögkeleti szerb liturgia szerint is elvégezték. Újszentivánon 8-án, Szegeden, Siklóson és Pécsen 9-én, Rózsafán 11-én volt pilóta temetés.⁶⁸

A légitámadások során a honi légvédelemi figyelőszolgálat működésében komoly zavarok jelentkeztek. Az ország légtérében kialakuló nagyarányú repülőmozgásokat a figyelőhálózat nem tudta pontosan nyomon követni. A leadott jelentések sok esetben tévesek, hiányosak voltak. A gyakori német átrepülések hatására az azonosítatlan gépeket a légvédelmi központok rendre sajátjuk tekintették. Így juthattak be a jugoszláv bombázók Pécs és Szeged fölé. A bombázásokat követően viszont az észak felől érkező, nyilvánvalóan német gépek megjelenésekor is légiriadót rendeltek el. Kecskeméten 5, Kaposváron és Békéscsabán 4-4 alkalommal szólaltak meg a szirénák téves riasztás folytán. A bombázások idején a légoltalmi szolgálat általában megfelelően látta el feladatait. A mentést és a kárfelszámolást az érintett településeken jól szervezeten, hatékonyan végezték. Felszínre került azonban több olyan probléma, ami sürgős intézkedést követelt. Gondok voltak a déli szolgálatváltással, mert a támadások éppen ebben az időszakban érték a városokat. Ezért a váltást a későbbiekben reggel 6 órára tették át. A szükség-óvóhelyek jelentős része nem volt kellően előkészítve, némelyik teljesen alkalmatlannak bizonyult a használatra. A belügyminiszter már másnap utasította a polgármestereket,

⁶⁵ HL Vkf. Eln. 1. 4878/1941.; *Pesti Újság*, 1941. április 13. 3. o.

⁶⁶ MOL K 149. BM VII. rcs. 8797/1941.; *Terzić*: i. m. 315. o.

⁶⁷ *Barczy*: i. m. 509. o.; *Zalai Közlöny*, 1941. április 8. 2. o.

⁶⁸ BML Baranya megye Alispánja 6634/1941.; CSML Csanád megye Alispánja 9617/1948.; *Délmagyarország*, 1941. április 10. 3. o.

intézkedjenek, hogy az óvóhelyek használatba vételéhez szükséges műszaki munkákat a lehető legrövidebb időn belül végezzék el. Néhány esetben problémák adódtak a lakosság magatartásával is. A légitámadások alatt sokan nem vonultak fedezékbe, hanem az utcán kíváncsiskodtak, holott a városok felett zajló légi harcok során számos lövedék csapódott a kövezetbe és a házak falába.⁶⁹

A légitámadásokkal kapcsolatban számos pontatlan információ terjedt el, és került bele még a hivatalos dokumentumokba is. A csendőrség először azt jelentette, hogy Siklóst hárommotoros gépek támadták, holott az SM-79-esekkel felszerelt jugoszláv légi egységek messze délen állomásoztak és nem vettek részt a Magyarország elleni akciókban. Az MTI közölte, hogy 7-én Körmentet is bombázták, Villánynál pedig lelőttek egy jugoszláv gépet – mindez azonban téves hírek bizonyult. Az első jelentések szerint a bombázásokban angol repülőgépek is részt vettek. Ezt hozta le a sajtó, és ez alapján tett diplomáciai lépéseket a magyar kormány Londonban és Washingtonban.⁷⁰ Később bebizonyosodott, hogy a támadásokat csak a jugoszláv légierő gépei hajtották végre. A magyar kormány és a katonai vezetés a jugoszláv bombázásokat megpróbálta háborús okként beállítani, ami jogszerűvé tenné a fegyveres válaszlépést. A lapok utasítást kaptak, hogy az eseményeket feltűnő címekekkel, nagy terjedelemben tárgyalják. A Külügyminisztérium hivatalosan tiltakozott a brit és a jugoszláv kormánynál. A nyugati diplomácia azonban elutasította a magyar álláspontot, hangsúlyozva, hogy a légitámadások a Magyarországon állomásozó német csapatok ellen irányultak.⁷¹ Sajátos módon a jugoszláv bombázások a szélsőjobboldal minden propagandatörekvése ellenére a lakosság körében általában nem keltettek szerbellenes közhangulatot és háborús lelkesedést. Maga a kormány is jobb megoldásnak látta a Teleki által megfogalmazott feltételek érvényben tartását, ezért a casus belli kérdése fokozatosan háttérbe szorult.

Április 8-án harcba lépett az 1. német páncélos csoport, és Niš irányába indított támadást. Északon a 2. német hadsereg egységei a Dráváig nyomultak előre, Maribornál és Dravogradnál hídfőt foglaltak a folyón. Támadásba kezdett a XLVI. gépesített hadtest is Gyékényestől Kapronca (Koprovnica) és Varasd, Barcstól pedig Verőce (Virovitica) felé, amit estére el is foglalt. A magyar és jugoszláv határvédelmi erők között kisebb összetűzésekre került sor. Hajnalban egy 20-30 fős grancsár osztag tört be Babócsánál magyar területre, de rövid tűzharc után gyorsan visszahúzódott. Az éjszakai órákban Berzence és Somogyudvarhely térségében került sor hasonló jugoszláv akcióra. Itt a magyar határvidékek mellett egy német alakulat is részt vett a támadók visszaszorításában. A jugoszláv Főparancsnokság utasítására a Bácskában állomásozó 1. hadsereg főerői megkezdték a visszavonulást a Ferenc-csatorna vonalára.⁷²

A felhős, esős időjárás nem kedvezett a légi tevékenységnek, mégis mindkét részről nagy számú repülő bevetésre került sor. A jugoszláv hadműveleti légierő 212 harci fel szállást hajtott végre. A bombázó és távolfelderítő gépek 96 bevetést végeztek, főként a Skoplje és Niš körzetében előre törő német páncélos csapatok ellen.⁷³

⁶⁹ *Légoltalmi Közlemények*, 1941. április 15. (8. sz.) 134. o.; *Szegedi Fiss Újság*, 1941. április 8. 2. o.

⁷⁰ A Külügyminisztérium számjeltávirata a londoni magyar követnek (1941. április 7.) DIMK 1017. o.

⁷¹ Erdmannsdorff budapesti követ távirata a külügyminisztériumnak (1941. április 9.) In: A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933–1944. (Összeáll., s. a. r., a bevezető tanulmányt írta Ránki György – Pamlényi Ervin – Tilkovszky Loránt – Juhász Gyula.) Budapest, 1968. 573–574. o.

⁷² HL Vkf. Eln. I. 4686/1943.; *Terzić*: i. m. 332. o.

⁷³ *Pavlović*: i. m. 40. o.; *Terzić*: i. m. 325. o.

Reggel 5 órakor a 4. közelfelderítő osztály 2 Br-19-es gépe Gyékényesenél támadást intézett a Dráván átkelő német erők ellen. A 8. bombázóezred 3 gépet indított dél-stájerországi célpontok bombázására. A Blenheimeket a 4. vadászvezred 2 Hurricane gépe kísérte. Egy jugoszláv bombázó 9 óra 50 perckor berepült magyar terület fölé, és két bombát dobott le Besenyszög mellett, hármat pedig Murakeresztúrnál a vasúti sínekre. A támadás jelentősebb anyagi kárt nem okozott, de 3 magyar vasutas és több német katona megsebesült. Kora délután a 8. bombázóezred egyik Blenheim gépe felderítést végzett a Dráva vonalán, Drávaszabolcs és Gyékényes között. A berepülés miatt Pécsen 13 óra 24 perckor légiriadót rendeltek el.⁷⁴

A 4. jugoszláv hadsereg 14 órakor ellentámadást indított a Dráván átkelő német erők visszaszorítására. Ennek támogatására a 4. közelfelderítő osztály 2-2 géppel bombázta a gyékényesi és a barcsi átkelőhelyet. Gyékényesenél a jugoszláv repülőket német vadászok támadták meg, és az egyiket lelőtték. Barcsnál a hidat védő német légvédelmi üteg lőtt le egy támadó gépet. A Br-19-es a Drávába zuhant, személyzete, Radivoje Radovanović szakaszvezető pilóta és Dušan Bojović alhadnagy megfigyelő életét vesztette. A nap folyamán a 4. vadászvezred gépei német felderítők és bombázók üldözése közben többször berepültek a magyar légtérbe. Budapesten két alkalommal volt légiriadó, de ellenséges gépek nem tűntek fel a főváros közelében.⁷⁵ Délután az 1./II. vadászosztály gépei Mátyásföldről Várpalotára települtek és az 1. repülődandár alárendeltségébe léptek. A főváros légvédelmét átvette a 2/1. vadászszázad. A 2/2. század Nyíregyházán maradt, hogy a szovjet és román határ irányában biztosítsa az ország keleti légterét. A nyugati ország-részek védelmére a harckiképző század 3 CR-32 gépét Szombathelyre telepítették.

Április 9-én az 1. páncéloscsoport elérte Ništ, és Belgrád felé irányába fordult. A XLVI. gépesített hadtest Kapronca elfoglalása után Zágráb felé nyomult. Támadást indított a XLI. gépesített hadtest is Temesvár térségéből, Nagybecskerek (Zrenjanin) és Versec irányába. Estére a 3. magyar hadsereg parancsnoksága beérkezett a kiskunhalasi főhadiszállásra, és megkapta a támadó hadműveletekre vonatkozó utasításokat: süllyal Szabadkától nyugatra áttörni a jugoszláv erődvonalat és birtokba venni a Duna–Tisza között, illetve a Baranyai-háromszöget.⁷⁶ Időközben az 1. jugoszláv hadsereg kiűrtette a Bácskát, és a Duna vonala mögé húzódtott vissza.

Az időjárás tovább romlott, így a légi tevékenység jelentősen csökkent. A jugoszláv hadműveleti légierő 71 bevetést hajtott végre, ezen belül a bombázók mindössze 12 felszállást végeztek. A légierő parancsnoksága lépéseket tett a Belgrád térségében szétszórtnan elhelyezkedő alakulatok összevonására. A bombázóegységeket Bijeljjinára, a vadászokat pedig Veliki Radinci repülőterére csoportosították át.⁷⁷

A reggeli órákban a 8. bombázóezred 2 gépe bevetést hajtott végre Graz körzetében. A délelőtti folyamán szórványos felderítő berepülésekre került sor magyar területek felett. Egy jugoszláv Blenheim a Duna mentén egészen Dunaföldvárig repült. A hid légvédelme tüzet nyitott a gépre. Budapesten 11 óra 33 perckor légiriadót rendeltek el. Riasztották a mátyásföldi vadászokat és a harckiképző század Héjait. A Blenheim azonban visszafordult, és bombázás nélkül elhagyta az országot. Egy órával később, 12 óra 50 perckor újabb riasztásra került sor a fővárosban, ellenséges berepülés azonban ekkor nem történt.

⁷⁴ HL Vkf. Eln. 4. 59 417/1942.; MOL K 149. BM VII. res. 8487/1941., 8651/1941.

⁷⁵ BA-MA RH 20-2/1083. Luftlagebericht Koluft AOK 2. (8. 4. 41.); HL HM Eln. lc. 80 593/1941.

⁷⁶ HL Vkf. Föv. Hdm. 28/1941.

⁷⁷ Pavlović: i. m. 40. o.; Terzić: i. m. 357. o.;

A nap folyamán légiriadó volt több észak-erdélyi városban is. Egyes sajtóhírek szerint Nagyvárad felett légi harc alakult ki, ezt azonban más források nem erősítik meg.⁷⁸ Kora délután egy Hurricane bukkant fel Nagykanizsa térségében. A városban 13 óra 27 perckor légiriadót rendeltek el. A jugoszláv gép végiglötte a német légierő tábori repülőterét, súlyosan megrongálva 2 Hs-126-os felderítőt és 1 futárgépet. A berepülés nyomán riasztották a pécsi német vadászokat, a jugoszláv gép azonban már eltávozott, mielőtt a Bf-109-esek Nagykanizsa körzetébe értek. Valamivel később Sellyénél egy jugoszláv felderítőgép repült be a Dunántúl fölé, és a Szentlőrinc–Dombóvár útvonalon Budapest felé tartott. Elfogására ismét felszálltak a pécsi vadászok, de nem találták meg az ellenséges gépet. A jugoszláv repülő Tamási előterében nyugatnak fordult, majd Marcalinál ismét irányt változtatva dél felé elhagyta az országot.⁷⁹

Kora délután egy német bombázógép valószínűleg műszaki okok miatt néhány bombát dobott le a Kis-Balaton térségében. Az 54. német vadászrepülő ezred III. osztályának 27 Bf-109-ese 15 órakor támadást kísérelt meg a 8. bombázóezred bázisa ellen. A szomszédos repülőtéren állomásozó 4. vadászvezred azonban még idejében felvette a harcot a támadókkal. Az összecsapás során a németek 2, a jugoszlávok 3 vadászgépet vesztek, a földön áll bombázókat nem érte károsodás. Egy megrongálódott német Bf-109-es (6432. sz.) Pécsnél kísérelt meg kényszerleszállást, de a földet éréskor összetört. Arnold Lignitz százados, a vadászosztály parancsnoka kisebb sérüléseket szenvedett. Egy másik német vadászgép (5570. sz.) Marcali közelében zuhant le. Pilótája, Fabian szakaszvezető ejtőernyővel kiugrott.⁸⁰

Délután fél négykor 4 ejtőernyőst láttak leereszkedni Mezőtúrnál, a tiszaföldvári és szarvasi út kereszteződése közelében, egy dél felől érkező, azonosítatlan hovatartozású repülőgépből. A földre szállást a mezőtúri légoltalmi figyelők mellett a MÁV bányászati figyelőőrsége is észlelte. A bejelentés nyomán a fontosabb katonai objektumok, közúti és vasúti műtárgyak őrzését megerősítették, majd katonai és csendőrrjárőröket küldtek ki az ejtőernyősök felkutatására. A kirendelt egységek azonban nem találták meg a keresett személyeket. Valószínű, hogy egy megrongált vagy műszaki problémával küszködő német gép személyzete ugrott ki, és később csatlakozott a saját csapatokhoz.⁸¹

A magyar távfelderítők a hadműveletek kezdete óta rendszeres repüléseket végeztek a Délvidék felett. Április 9-én sor került a magyar vadászrepülő első bevetésére is. Az 1. vadászvezred légtérbiztosításra kapott parancsot Barcs térségében. A feladatot azonban csak az 1/3. század teljesítette. Az 1/1. század 9 CR-32-es gépéből csak 6 tudott elindulni a várpalotai reptérről, 3 gép műszaki okok miatt rövidesen visszafordult, a másik 3 pedig a rajparancsnok fegyverzeténél fellépő akadály miatt kénytelen volt Veszprémben leszállni. Az 1/4. század a rossz időjárásra tekintettel már nem került bevetésre.⁸²

A 3. hadsereg felvonulásának biztosítása érdekében az ideiglenesen az OLP alá rendelt légvédelmi alakulatok egy részét visszaadták a kivonuló seregtesteknek. A IV. légvédelmi tüzérezsztályt Pécsről a bajai hídfőhöz vezényelték. A 14. légvédelmi gépágyús üteg

⁷⁸ MOL K 428. MTI 1941. április 9. (35. kiadás); *Délmagyarország*, 1941. április 10. 3. o.

⁷⁹ BA-MA RL 2 III/712 Generalquartiermeister d. Luftwaffe (9. 4. 41.); MOL K 428. MTI 1941. április 10. (24. kiadás)

⁸⁰ *Scutt, Jerry*: JG 54. Aces of the Eastern Front. Shrewsbury, 1992. 56–57. o.; *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 217–218. o.; *Lazarević*: i. m. 29. o.

⁸¹ HL HM Eln. I. 24 310/1941.; MOL K 149. BM VII. rcs. 8591/1941.

⁸² HL Vkf. Eln. 4. 59 417/1942.; *M. Szabó*: i. m. 130. o.

Szegedről visszakerült a 14. dandárhoz. Ezzel Szeged és Pécs légvédelme meggyengült, de a katonai vezetés úgy ítélte meg, hogy a gyors német előrenyomulás és a csökkenő jugoszláv légi tevékenység folytán ez nem jelent túlzott kockázatot. A polgári légoltalom készülségét egyszerű készenléti fokozatra enyhítették. Az alkörzetek szolgálati állományát részlegesen leszerelték, de csak olyan mértékig, hogy a szigorú készülség 2 órán belül visszaállítható legyen.⁸³

Április 10-én a 12. német hadsereg kijutott az albán határhoz, és elvágta a jugoszláv főerőket Görögországtól. A XLVI. gépesített hadtest 14. páncélos hadosztálya estére elérte Zágrábot. A német előretörés hatására a jugoszláv Főparancsnokság elrendelte, hogy az 1. és 2. hadsereg vonuljon vissza a Száva vonalára, és ott foglaljon védelmi állást. A Zágráb térségében harcoló 4. hadsereget is a Száva mögé rendelték vissza. A reggeli órákban Izabellaföld–Kölked térségében egy jugoszláv járőr átlépte a magyar határt, de a határ vadász erőkkel való rövid összecsapás után visszatért saját területre. Magyar részről folytak a csapatösszevonások a Duna–Tisza közti határszakasz mentén. A IV. hadtest alakulatai a bajai hídnál összetorlódtak, ami rendkívül veszélyes helyzetet teremthetett volna egy ellenséges légitámadás esetén.⁸⁴

A kedvezőtlen, esős időjárás ellenére a Luftwaffe számos bevetést hajtott végre a jugoszláv légtérben, és folyamatos támogatást nyújtott a német szárazföldi csapatoknak. Reggel az 54. vadászrepülő ezred III. osztálya Aradról a pécsi reptérre települt. Feladatul kapta, hogy biztosítsa a légi fölényt Észak-Bosznia felett, támadja a térségben lévő jugoszláv repülőtereket és oltalmazza a 4. légiflotta boszniai célpontok ellen bevetett bombázógepeit. A jugoszláv légierő viszont egyre súlyosabb nehézségekkel küzdött. A hadműveleti légierő az előző 4 nap során elveszítette gépállománya felét, és már csak 70 vadász-, 63 bombázó- és 9 távolfelderítő géppel rendelkezett. A JKR V parancsnoksága elrendelte, hogy a németek által fenyegetett repülőterekről a légi egységek Szarajavó és Nikšić körzetébe települjenek át. A parancsnokság maga is visszavonult, de közben ismét elveszítette kapcsolatát a csapatokkal. Központi irányítás és pontos helyzetkép hiányában a repülő alakulatnál tanácsstalanság, kapkodás jelentkezett. A 31. vadászosztály az esti órákban 13 üzemképes, de üzemanyaghiány miatt át nem telepíthető gépét felgyűjtotta, és elvonult, holott a németek még messze voltak a repülőterétől.⁸⁵

Az egyre kilátástalanabb helyzetben több jugoszláv gép megpróbált átrepülni a Szovjetunióba, ez azonban a megfelelő felkészülés hiánya, illetve a rossz időjárási viszonyok miatt a nap folyamán csak 2 gépnek sikerült. A 64. bombázóosztály egyik Do-17-ese átrepülés közben lezuhant a Kárpátokban, egy másik pedig üzemanyaghiány miatt Észak-Erdélyben kényszerleszállást hajtott végre. A 66. bombázócsoport egy SM-79-es gépe Constanța felé, a Kárpátok elkerülésével akart szovjet területre jutni, Mamaia közelében azonban lezuhant. A 81. bombázóosztálytól 5 SM-79-es kísérelte meg az átrepülést. Kettő sikeresen eljutott szovjet területre, kettő útközben lezuhant, egy pedig német kézen lévő területen kényszerleszállást végzett. A súlyos gondok ellenére a hadműveleti légierő még 103 felszállást, közte 68 bombázó bevetést hajtott végre.⁸⁶

Dél előtt 10 óra 40 perckor egy jugoszláv felderítő jelent meg Barcs térségében. A gép 4 bombát dobott a községtől keletre, a vasúti pályatestre, majd a drávaszentesi és a

⁸³ *Légoltalmi Közlemények*, 1941. április 15. (8. sz.) 122. o.

⁸⁴ MOL K. 428. MTI 1941. április 10. (35. kiadás); *Pokorny*: i. m. 32. o.

⁸⁵ *Oštrić – Miladinović*: i. m. 6. o.; *Terzić*: i. m. 360. o.;

⁸⁶ *Terzić*: i. m. 525–527. o.; *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 220. o.

somogytarnócai út kereszteződése közelében fedélzeti fegyvereiből lőtte a német katonai járműveket. Egy órával később egy jugoszláv Hurricane német bombázók üldözése közben egészen Zalaegerszegig repült. A várost 11 óra 45 perckor riasztották, a jugoszláv gép azonban támadás nélkül távozott. Légiriadót rendeltek el 11 óra 39 perc és 12 óra 13 perc között Veszprém és Székesfehérvár körzetében is. A figyelőszolgálat jelentése szerint egy nagyobb kötelék, 30-40 többmotoros gép repült át a Dunántúl felett északkeleti irányban, a Székesfehérvár–Vác vonalon. Mátyásföldről felszálltak a 2/1. vadászszázad gépei, Börgöndről pedig 3 Héja, ellenséggel azonban nem találkoztak. A adott időpontban német gépek repültek át a magyar légtéren Szlovákia felé. A JKR V Észak-Jugoszláviában állomásozó egységei már egyébként sem rendelkeztek ennyi többmotoros géppel. A 2. repülődandár személyzetének egy része valóban fontolgatta a Szovjetunióba való átrepülés lehetőségét. Számukra a legrövidebb út Baján és Csapon keresztül Sztrij felé vezetett volna. Az átrepüléshez 6-8 Blenheim és 2 Ca-310-es gép állt rendelkezésükre. Az ötletet azonban néhány nappal később elvetették, mert a nagy távolság és a kedvezőtlen időjárás miatt alig láttak rá esélyt, hogy célba érjenek.⁸⁷

A déli órákban egy német vadászgép Bezdán térségében lelőtt egy észak felé tartó jugoszláv felderítő gépet. A Br-19-es Dávodtól délnyugatra, magyar területre zuhant. A földet éréskor a gép felrobbant és elégett. Kora délután 6 azonosítatlan repülőgép jelent meg Kelebia felett. A gépek átrepülték a községet, majd Tompánál visszafordultak, és támadást hajtottak végre a kelebiai határállomás ellen. A légitámadás nyomán több sebesülés történt, a vasúti pályában és a gördülőállományban károk keletkeztek. A támadók ezúttal német gépek voltak, melyek a rossz időjárási viszonyok miatt tévedtek magyar terület fölé. A honvédség illetékesei azonban úgy adták ki a hírt a sajtónak, hogy az akciót jugoszláv gépek hajtották végre.⁸⁸ A berepülések miatt Szegeden 14 óra 43 perc és 15 óra 09 perc között légiriadót rendeltek el. Felszálltak a városban állomásozó vadászok, de a bevetés során ellenséges gépekkel nem találkoztak.

Délután a 64. jugoszláv bombázóosztály egy Do-17 K gépe (333. sz.) Csucsánál berepült Észak-Erdély fölé. A bombázó 15 óra 30 perckor Nagysomkúttól 3 km-re északra, Kővárhosszúfalu határában kényszerleszállást hajtott végre. A személyzet, Ivan Pavlević repülő szertári pilóta, Zlatko Kudrna főhadnagy megfigyelő, Ljubomir Đorđević őrmester rádiós és négy repülőkatona (Nikola Batić, Branko Tošić, Jakab Rosandić, Josif Blanka) hadifogságba esett. Beszámolójuk szerint 13 órakor indultak Kraljevóból, hogy a frissen kijavított gépet Sarajevóba vigyék. Az időjárás azonban ott teljesen alkalmatlan volt a leszállásra, ezért visszafordultak Belgrád irányába, a sűrű felhőzet miatt azonban nem találták meg a zimonyi repülőteret sem. Így végül a Szovjetunió felé indultak, de elvesztették a tájékozódást, és leszállásra kényszerültek.⁸⁹ A gép később J-101-es jelzéssel a magyar légierő állományába került.

A nap folyamán a magyar távolfelderítők több bevetést hajtottak végre a Délvidék felett. A 2/II. vadászosztályt kivonták az OLP alárendeltségéből, és átadták az 1. repülődandárnak. Délután az 1/4. vadászszázad parancsot kapott, hogy Kecskemét érintésével települjön át Szegedre. A gépek 16 órakor indultak, de a kedvezőtlen időjárás, a rossz látási viszonyok miatt a kötelék szétszóródott. A század 5 gépe Előszállásnál

⁸⁷ MOL K 149. BM VII. res. 8797/1941.; K 428. MTI 1941. április 10. (16. és 43. kiadás); *Lazarević*: i. m. 30–31. o.

⁸⁸ HL Vkf. Eln. 4. 59 417/1942.; MOL K 428. MTI 1941. április 11. (34. kiadás); *Kovács Ferenc*: Caproni Ca-135 a magyar légierő szolgálatában 1940–1944. *Aerohistória*, 1988/2. 13. o.

⁸⁹ HL Vkf. Eln. 1. 4939/1941.

kényszerleszállást hajtott végre, 3 CR-42-es pedig Mátyásföldön landolt. Egy vadászgép Kiskunmajsa közelében lezuhant, és pilótája, Molnár Bálint zászlós életét veszítette.⁹⁰ Délután hajtotta végre első bevetéseit az I., a III. és az V. közelfelderítő század a déli határszakasz mentén és a jugoszláv erődvonal felett.

Este 22 óra 30 perckor a zágrábi magyar konzul jelentette, hogy Zágrábban kikiáltották az Független Horvát Államot. A magyar kormány úgy értékelte a helyzetet, hogy a jugoszláv állam, mellyel Magyarország barátsági szerződést kötött, felbomlott, így a korábbi magyar kötelezettségvállalás – legalábbis eredeti formájában – érvényét veszítette. Jugoszlávia szétesésével és a Délvidék katonai kiűritésével megteremtődtek azok a feltételek, melyek most már lehetővé teszik a magyar fegyveres fellépést, az első világháború után elcsatolt területek visszavételét. A csapatok megkapták a Délvidék megszállására vonatkozó kormányzói hadparancsot. A hadvezetés utasította a 3. hadsereget, hogy másnap, a már beérkezett erőkkel kezdje meg az előnyomulást.⁹¹

Április 11-én az 1. páncélos csoport Palanka térségében 50 km-re, a XLI. gépesített hadtest pedig Pancsevónál 25 km-re megközelítette Belgrádot. A XLVI. gépesített hadtest elfoglalta Eszéket, Vukovárt, és estére Sremska Mitrovicáig jutott. A német és olasz erők elérték Ljubjanát, mire a szlovén tartományi vezetés tárgyalásokat kezdett az ellenállás beszüntetéséről.⁹² A magyar csapatok több körzetben átlépték a határt, stratégiaiag fontos pontokat és határvédelmi létesítményeket vettek birtokba jugoszláv területen.

A lassan javuló időjárást kihasználva, a német légiőro fokozta tevékenységét. Dél előtt a 77. zuhanóbombázó ezred III. osztályának 40 Ju-87-ese, 20 vadászgép fedezete alatt ismét csapást mért Belgrádra. A Luftwaffe megpróbálta megsemmisíteni az ország északi körzeteiben állomásozó jugoszláv légiőro. A 77. zuhanóbombázó ezred II. osztályának gépei Banja Luka és Bihać repülőterét támadták. Az I. osztály pedig a szegedi rombolók kíséretében az újvidéki és a rumai repülőterre mért csapást. Délután 14 órakor 20 Bf-110-es jelent meg Veliki Radinci felett. A bázis védelmére 7 jugoszláv vadászgép szállt fel, és visszaverte a támadást. Másfél órával később 12 Bf-110-es végiglőtte a bijeljaini repteret, megsemmisítve 3 bombázót és több közelfelderítő gépet.⁹³ A reggeli órákban az 1/1. vadászszázad beérkezett Pécsre, az 1/II. vadászosztály pedig Szegedre.

A jugoszláv repülőerők aktivitása tovább csökkent. A hadműveleti légiőro csak 45 felszállást hajtott végre. Mostarban horvát felkelés robbant ki. Az ott állomásozó gépek egy része a felkelők kezébe került, a többi Nikšićbe repült, vagy megpróbált eljutni szovjet területre. A 7. bombázóezred 2 SM-79-ese sikeresen átrepült a Szovjetunióba. Egy bombázó még jugoszláv területen, Rogatica közelében, egy másik pedig Romániában, Candești mellett lezuhant. Egy további gép magyar területen hajtott végre kényszerleszállást. A nap folyamán a 8. bombázóezred már csak néhány felderítő bevetést végzett Zágráb és Eszék térségében. A 4. vadászezred szórványos légi harcokat vívott Észak-Bosznia felett.⁹⁴ Éjszaka a RAF gépei ismét bombázták Szófiát.

Reggel egy felderítést végző jugoszláv Blenheim Našice felől érkezve Beremendnél berepült a magyar légtérbe, majd Mohács felett visszafordult, és Eszék irányában elhagy-

⁹⁰ HL HM Eln. I. 24 762/1941.

⁹¹ HLHM Eln. I. 24 317/1941.; *Pokorny*: i. m. 37–39., 41. o.; A külügyminiszter számjeltávirata a berlini magyar követnek (1941. április 11.) DIMK 1034. o.

⁹² *Terzić*: i. m. 391–392. o.

⁹³ *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 222. o.; *Oštrić – Miladinović*: i. m. 10. o.

⁹⁴ *Bosnić*: i. m. 40. o.; *Terzić*: i. m. 525–526. o.

ta az országot. Kilenc órakor az 1. közfeldերítő osztály egy Br-19-es gépe Hercegszántó és Röske között végigrepülte a határszakaszt. A szeged-bajai út zsúfolva volt magyar csapatokkal. A berepülés miatt a 14. dandár vadászrepülő védelmet kért. A hadsereg parancsnoksága 9 óra 20 perckor intézkedett a vadászok kirendeléséről. Ez annál is indokoltabb volt, mert 10 óra 50 perckor egy újabb Br-19-es jelent meg a magyar légtérben, és 4 bombát dobott le Alsóközpontnál, a szegedi tanyai vasút megállóhelye közelében. Egy bomba nem robbant fel, a többi kisebb károkat okozott, néhány magyar katona megsebesült. A légvédelem tüzet nyitott, és riasztották a szegedi vadászokat is, de a jugoszláv felderítő még a vadászok helyszínre érkezése előtt elhagyta a magyar légtér.⁹⁵ Ugyanebben az időszakban Gara körzetében is megjelent egy jugoszláv felderítő. Baján légiriadót rendeltek el, a Br-19-es azonban nem repült be a város fölé. Kora délután légi harc zajlott a határ térségében. Egy jugoszláv vadászgép egy német rombolót üldözött, de még a magyar légtér elérése előtt visszafordult. A megrongált Bf-110-es 13 óra 30 perckor Öttömös határában kényszerleszállást hajtott végre. Herbert Meyer altiszt pilóta és Rudolf Scholz őrmester lövész könnyebb sérüléseket szenvedett.⁹⁶

A Dél-Dunántúl felett egész nap élénk légi tevékenység zajlott. Nagykanizsán 10 óra 15 perc és 19 óra között 6 alkalommal rendeltek el légiriadót. A riasztások egy része azonban ezúttal is tévesnek bizonyult, mert német bombázók repültek át a város felett, melyek bevetésről tértek vissza Bihać és Banja Luka térségéből. Kora délután a 3. jugoszláv közfeldերítő osztály 2 gépe, egy Po-25-ös és egy Br-19-es szállt le magyar területen, Kölesdtől északra, Hangospusztá határában. A 4 főnyi személyzet megadta magát a helyszínre érkező karhatalomnak. A horvát származású katonák a Brodból Travnikba való áttelepülés során hagyták ott az egységüket, hogy a maguk részéről befejezzék a háborút. A gépek J-102-es és J-103-as jelzéssel a magyar légierő állományába kerültek.⁹⁷ Zalaegerszeg felett 14 óra 45 perckor egy jugoszláv vadászgép jelent meg. A berepülés miatt Nagykanizsát is riasztották. A Hurricane Kaszaháza felett kis magasságba ereszkedett, hogy tájékozódjon, majd déli irányba fordulva elhagyta az országot. Valamivel később az 54. német vadászrepülő ezred 7. századának 2 Bf-109-ese hajtott végre kényszerleszállást a pécsi repülőtéren. A vadászok Banja Luka térségéből tértek vissza bevetésről. A földet éréskor Hermann Leiste zászlós gépe 30 %-os törést szenvedett. Zalalövő közelében 16 óra 40 perckor egy Ju-88-as kényszervetést hajtott végre, 2 bombát dobott le a Zala árterére. Este egy jugoszláv repülőgép felderítést végzett Verőce térségében. A gép 18 óra 25 perckor berepült Barcs fölé is, és egy kört írt le a község felett. A légvédelem heves tüzelésbe kezdett, mire a gép elhagyta az ország légtérét.⁹⁸

A délután folyamán a 7. bombázóezred 2 SM-79-ese repült át Észak-Erdély felett, a Szovjetunió irányába. A harmadik gép 5 repülő altiszttel, az ezredorvossal és egy tisztviselővel a fedélzetén 13 óra 30 perckor szállt fel Mostárból. Eredetileg Găești felé indultak, hogy a Kárpátokat délről elkerüljék, a Požega feletti sűrű felhőzet miatt azonban északnak fordultak, és Gyula–Nyíregyháza irányában folytatták útjukat. Közben többször is kis magasságba ereszkedtek, hogy tájékozódni tudjanak. Végül azonban, 18 óra 10 perc körül Nagyberezna mellett, a szovjet határtól alig 40 km-re üzemanyagihiány mi-

⁹⁵ Pokorny: i. m. 63. o.; CSML Szeged Tpk. 101/légo. 1941.

⁹⁶ HL HM Eln. I. 25 608/1941.; CSML Pusztamérgesi körjegyzőség. Légi esemény jelentés 1941. április 16. szn.

⁹⁷ Tólosi Zoltán: Háborús évek. Szekszárd, 2002. 28–31. o.

⁹⁸ MOL K 149. BM VII. res. 8797/1941.; MOL K 428. MTI 1941. április 11. (34. kiadás); Zalai Közlöny, 1941. április 12. 2. o.

att leszállásra kényszerültek. A gép J-105-ös jelzéssel a magyar légierőhöz került, majd 1942-ben 2 CR-42-esért cserébe átadták Olaszországnak.⁹⁹

A magyar távolfelderítők több bevetést hajtottak végre Újvidék, Belgrád, Zombor és Eszék térségében. Zombornál a jugoszláv légvédelem tüzet nyitott a magyar repülőkre. Az egyik felderítő útról hazatérőben Szabados Pál százados He-70 K gépe műszaki hiba miatt Börgönd közelében kényszerleszállást végzett. Az I/II. vadászosztály a délelőtti folyamán oltalmazási feladatot látott el a 3. hadsereg csapatai felett, Kelebia–Mélykút–Bácsalmás–Katymár térségében. Az osztály azonban csak egy bevetésre elegendő üzemanyag-készlettel rendelkezett, mert a lőszer- és üzemanyag-utánpótlás az utak és a vasutonalak leterheltsége miatt estig nem érkezett meg Szegedre. A vadászerek összevonása egyébként folytatódott, este a 2/3. vadászszázad Kolozsvárról Kecskemétre érkezett. A 3. hadsereg légvédelmének megerősítésére az V. légvédelmi tüzérosztály az OLP alárendeltségéből visszakerült az V. hadtesthez.¹⁰⁰

Április 12-én a német csapatok elérték Belgrádot. A 2. német és a 2. olasz hadsereg egységei Karlovac térségében felvették az érintkezést. A 3. magyar hadsereg megkezdte az előrenyomulást a Duna–Tisza közén, elfoglalta a jugoszláv haderő által korábban már kiürített erődvonalat, és estére elérte Zombor, Topolya és Zenta körzetét. A 9. dandár bevonult a Muraközbe, a 11. dandár pedig a Baranyai-háromszögbe.

A Luftwaffe folyamatosan támadta a visszavonuló jugoszláv csapatokat. A 4. légi-flotta bombázói 92, a vadász és romboló egységek 73 bevetést hajtottak végre. A reggeli órákban a 26. rombolóezred I. osztályának Bf-110-esei alacsony támadást intéztek a bijeljina-i repülőtér ellen. Az ott összevont jugoszláv gépek nagy része (17 Blenheim, 2 Hurricane, 15 Br-19 és Po-25) megsemmisült. Valamivel később Veliki Radinci repülőtérén a saját személyzet gyújtott fel 13 vadászgépet (8 Bf-109, 3 IK-3, 2 Hurricane), mert üzemanyaghiány miatt már nem tudták áttelepíteni. Ezzel a Belgrád térségében összevont repülőerő megszűnt létezni.¹⁰¹

Német zuhanóbombázók reggel, Dunacsébnél elsüllyesztették a Drava monitort. Így a Titel feletti folyószakaszokon már nem maradt jugoszláv hadihajó. A 77. zuhanóbombázó-ezred gépei 11 órakor ismét csapást mértek a jugoszláv fővárosra. Ez volt a 10. légitámadás Belgrád ellen. A Luftwaffe április 6. és 12. között összesen 314 bombázó, 353 zuhanóbombázó, 88 romboló és 304 vadászrepülő bevetést hajtott végre a város ellen, melyek során mintegy 500 t bombát dobtak le. A támadások következtében 9356 épület rongálódott meg, ebből 714 összeomlott, 3716 pedig jelentős károkat szenvedett. Az áldozatok száma pontosan nem ismert. Canaris tengernagy, a német titkosszolgálat vezetője 7000 főre becsülte a halottak számát. Más források szerint ez a szám elérhette a 17 000 főt, de egyes jugoszláv adatok szerint akár a 40 000 főt is megközelíthette.¹⁰²

A jugoszláv légierő vadászgépei a nap folyamán már csak 14, a bombázók és távolfelderítők 18 bevetést hajtottak végre. A Főparancsnokság az üzemképes repülőgépeket Sarajevóban és Nikšićben vonta össze. Az ország északi körzeteiben már csak a 2. repü-

⁹⁹ HL Vkf. Eln. 1. 4941/1941.; *Pataky Iván – Rozsos László – Sárhidai Gyula*: Légi háború Magyarország fellett. I. k. Budapest, 1992. 55. o.

¹⁰⁰ HL Vkf. Eln. 1. 5161/1941. Balássy Miklós és Németh János jelentése; *Vesztényi János*: A magyar katonai repülés története. HL Tgy. 2787. V. rész. 245. o.; *Panuska Gyula*: Egy távolfelderítő hajózó távirás emlékei. *Magyar Szárnyak*, 1991. 85. o.

¹⁰¹ *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 222–223. o.; *Terzić*: i. m. 526. o.; *Jerin*: i. m. 63. o.

¹⁰² *Marić, Mihailo*: Uništití Jugoslaviju. Beograd, 1984. 198–199., 324–329. o.; *Terzić*: i. m. 469., 477. o.

lődandár tartotta a bázisát. Állományából 5-6 Blenheim és 8-10 vadászgép volt bevethető állapotban. A 8. bombázóezred ezen a napon már nem repült, a 4. vadászrezd gépei is csak 2-3 felszállást hajtottak végre.¹⁰³

Az MTI napi összefoglalójában élénk ellenséges légi tevékenységről számolt be, valójában azonban csak néhány jugoszláv berepülésre került sor. Délelőtt egy Blenheim lépett be Bajánál az ország légterébe, és Budapest felé tartott. A Duna menti városokat sorra riasztották. A 11. távolfelderítő osztály állományába tartozó gép (3516. sz.) eredeti parancsa szerint Šabácról Tuzlába indult, kétfőnyi személyzettel (Molnár Vladimir törzserőrmester pilóta, Sava Skluković szakaszvezető szerelő-lövész). A magyar származású pilóta azonban útközben Magyarország felé vette az irányt, és 10 óra tájban Érd közelében, Ilkamajornál szállt le. A Blenheim később J-104-es jelzéssel, postagépként szolgált a magyar légierőben.¹⁰⁴

Szeged felett 10 óra 45 perckor 2 kétmotoros bombázó jelent meg. A gépek 9 bombát dobtak le a város mellett fekvő Fehér-tó körzetére, majd észak felé folytatták útjukat. A figyelőszolgálat Szegedet, Kiskunfélegyházát és Kecskemétet is riasztotta. A „támadók” azonban nem jugoszláv repülőek voltak, mint ahogy azt másnap a lapok hírül adták, hanem a jugoszláv erődvonal bombázásából visszatérő magyar Ju-86-osok végeztek kényszervetést a Fehér-tó felett.¹⁰⁵ Délben Szeged és Kiskunfélegyháza, kora délután pedig Siklós körzetében észleltek jugoszláv felderítő gépeket, légitámadás azonban már nem érte az országot. A Duna–Tisza közén előrenyomuló magyar csapatok szörványos jugoszláv légi felderítésről és légitámadásokról számoltak be. A jelentésekben azonban gyakran összekeveredett a jugoszláv és a magyar gépek tevékenysége, mert a felbukkanó repülőgépek hovatartozását sokszor nem tudták megállapítani. A saját csapatok azonosítása a magyar légierő számára is esetenként komoly gondokat jelentett, egyrészt a megfelelő rádióösszeköttetés hiánya miatt, másrészt pedig, mert a földi csapatok nem jelezték peremvonalukat előírászerűen a repülőek számára.

Reggel a 2/4. kolozsvári vadászszázad is beérkezett Kecskemétre. A század V-231 jelzésű gépe leszállás közben nekiment a tisztai épületnek, és 90%-os törést szenvedett. A pilóta, Vámos László szakaszvezető megsebesült. Pécsről egy Fw-58 C gép szállt fel, Rekettyés László pilóta és személyzete a szenttamási híd körzetét fényképezte, a tervezett ejtőernyős akció előkészítésére.¹⁰⁶ A távolfelderítők 5 bevetést hajtottak végre a Délvidék felett. Újverbász és Zombor térségében a jugoszláv légvédelem tüzet nyitott a magyar gépekre. Egy He-70 K gép Észak-Bosznia felett, Karlovac és Brod térségében végzett felderítést, egy Ju-86-os pedig a magyar csapatok bevonulása előtt röpcédulát szórt a Baranyai-háromszögre. Az I., a III. és az V. közelfelderítő század azt az utasítást kapta, hogy folyamatosan figyelje és jelentse a támadó magyar csapatok helyzetét, mert az előrenyomulás – szervezett ellenállás híján – sokkal gyorsabb volt a tervezettnél. A repülőek követték a visszavonuló jugoszláv erők mozgását is, hogy az esetleges csapatösszevonásokat, ellenállási góccokat időben felderítsék. A gépek Szegeden szálltak le utántöltésre, hogy minél több időt tölthessenek az ellenséges légtérben. Este az I. közelfelderítő század parancsot

¹⁰³ Terzić: i. m. 415. o.; Shores – Cull – Malizia: i. m. 223. o.; Lazarević: i. m. 31. o.

¹⁰⁴ HL Vkf. Eln. 1. 4942/1941.; Pataky – Rozsos – Sárhidai: i. m. 56. o.

¹⁰⁵ CSML Szeged Tpk. 101/légo. 1941.; *Délmagyarország, 1941. április 13. o.*; *Hangodi László: A M. kir. Honvéd 4/1-es nehézbombázó-osztály története 1936–1942. Hadtörténelmi Közlemények, 2003/1. (144–165.) 157. o.*

¹⁰⁶ Pataky – Rozsos – Sárhidai: i. m. 56. o.

kapott, hogy települjön át Szegedre, ugyanakkor a VI. közelfelderítő századot tartalékként Mátyásföldre vezényelték. Napközben az V. közelfelderítő század egyik gépét Szabadkától délre megrongálta a jugoszláv csapatlégvédelem. A III. közelfelderítő század egyik WM-21-ese pedig műszaki problémák miatt kényszerleszállást hajtott végre Bácsföldvárnál, jugoszláv fennhatóság alatt lévő területen. A személyzet, Varga Gyula hadnagy pilóta és Hais Tibor főhadnagy megfigyelő a leszállásnál nem szenvedett sérülést.¹⁰⁷

A bácskai erődvonal elleni magyar támadás a tervek szerint a 77. német zuhanóbombázó-ezred I. osztálya és a magyar vízszintes bombázók légi előkészítésével indult volna. A jugoszláv erők azonban kiürítették ezt a védőövet, így a magyar csapatok már a kijelölt idő előtt elérték az erődöket. Erről értesülve a 3. hadsereg parancsnoksága megpróbálta leállítani a légitámadást. A német gépek bombázás nélkül el is vonultak. A 4. bombázóezred már levegőben lévő két köteléke közül azonban csak az egyiket sikerült rádióon visszahívni. A másik egység Ju-86-osai az üres erődvonalra, illetve saját csapatokra (15. gyalogdandár) dobták a bombáikat. A 4/I. bombázóosztály parancsnoka, Mocsáry István százados bombákkal együtt tért vissza Székesfehérvárra, kísérője pedig a Fehér-tó felett végzett kényszervetést. A hadsereg illetékesei a nyilvánosság előtt igyekeztek elhallgatni, illetve elbagatellizálni a saját erők bombázásának tényét, és csak annyit ismertek el, hogy mindössze egyetlen gép oldotta ki a bombáit a magyar csapatok felett, az is a tartalékos személyzet véletlen hibája következtében.¹⁰⁸

A magyar vadászpilóták a bombázógépeket kísérték, illetve légtérbiztosítást végeztek a 3. hadsereg felett. Az 1/3. század alacsony támadásokat hajtott végre Zombortól délre hidak és vasúti létesítmények ellen. A szegedi 1/II. vadászosztály működését azonban csak úgy tudták biztosítani, hogy a kecskeméti 2/II. osztály 3 üzemanyag- és lőszerjavalmazását megfelezték, és másfél javalmazást Szegedre szállítottak. Ezzel azonban a délelőtti bevetés után mindkét osztálynál már csak 1-1 század rendelkezett egy felszállásra elegendő üzemanyaggal. Az 1/4. század ezt el is használta, este bevetésen volt a Ferenc-csatorna térségében, Szenttamás felett.¹⁰⁹

Délután a Ferenc-csatorna hídjainak elfoglalására bevetették az ejtőernyős zászlóaljat. Az SM-75-ös szállítógépek 17 órakor indultak volna Veszprémből, ahová reggel települtek át, a felázott pápai reptérről. Az elsőként felszálló, E-101-es jelzésű gép azonban közvetlenül a start után lezuhant, a repülőszemélyzet 4 tagja és 19 ejtőernyős életét veszítette (2 fő másnap a kórházban). A halottak között volt Bertalan Árpád őrnagy, az ejtőernyős zászlóalj parancsnoka, Kelemen Károly százados pilóta, a szállítószázad parancsnoka és Bene László főhadnagy a kötelék vezérmegfigyelője. Mentés közben további 7 katona szenvedett súlyos sérüléseket. Este 19 órakor Kiss Zoltán főhadnagy vezetésével 60 fő ejtőernyős mégis bevetésre került, de 30 km-rel a kijelölt célpont előtt ugrottak le, így másnap a szárazföldi csapatokkal együtt érték el a hidak körzetét.¹¹⁰

Április 13-án a németek bevonultak Belgrádba. A magyar erők megszállták a Bácskát, elérték Újvidéket. A jugoszláv haderő minden fronton Bosznia és Crna Gora területére vonult vissza. A Luftwaffe főként közép-jugoszláviai célpontokat támadott, elsősorban Sarajevó, Mostar, Banja Luka, Šabac és Čačak körzetében. Hitler külön parancsára

¹⁰⁷ HL Vkf. Föv. Hdm. 107/1941.; *Varga Gyula* repülő főhadnagy visszaemlékezése a délvidéki eseményekre HL Tgy. 2912. 1–2. o.

¹⁰⁸ HL HM Eln. lc. 54 334/1941.; Vkf. Eln. 1. 5168/1941.; *Pokorny*: i. m. 87–88. o.

¹⁰⁹ HL Vkf. Eln. 4. 59 417/1942.; Vkf. Eln. 1. 5161/1941. Balássy Miklós vk. szds. jelentése.

¹¹⁰ HL Vkf. Eln. 1. 4929/1941.; *Pataki – Rozsos – Sárhidai*: i. m. 56. o.

az 51. bombázórepülő-ezred gépei több hullámban támadták a szarajevói Ilidža Hotelt, ahol a német értesülések szerint a jugoszláv kormány tagjai tartózkodtak.¹¹¹

A jugoszláv Főparancsnokság minden repülőképes gépet Nikšićbe irányított, a légi-erő gépek nélkül maradt személyi állományát pedig Szarajevó körzetében vonta össze, hogy adott esetben részt vegyenek a szárazföldi harcokban. A délután folyamán a 2. vegyes repülőandár is felégette üzemanyaghiány miatt működésképtelenné váló gépeit, és személyzete Szarajevóba indult.

A jugoszláviai harcok várható gyors befejezésére való tekintettel a Luftwaffe megkezdte egységei délre való átcsoportosítását. A 2. bombázórepülő-ezred gépei 10 óra és 14 óra között repültek át Magyarország felett Kecskemét és Arad érintésével Bukarestbe, majd onnan Plovdivba. A 10. század egyik Do-17-ese (3286. sz.) műszaki problémák miatt Kecskeméten kényszerleszállást végzett. A földet éréskor a bombázó 60 %-os törést szenvedett. A személyzet 3 tagja, köztük a parancsnok, Kunsch hadnagy megsebesült. Az ezred felszerelését és műszaki személyzetét a délutáni órákban a VIII. repülőhadtest Ju-52-es szállítógépei vitték Szegeden át Detára, majd másnap Plovdivba.¹¹² Délután 17 órakor az 51. bombázórepülő-ezred III. osztályának egyik Ju-88-as gépe (9K+AD) Müller törzsőrmester pilótával Siklós mellett, a Nagyharsányi úttól 500 m-re kényszerleszállást hajtott végre. A bombázó az Ilidža Hotel támadása során légvédelmi találatot kapott, egyik motorja leállt, alig tudott magyar területre elvergődni. A gép a leszállásnál 30 %-os törést szenvedett. Ugyancsak a délutáni órákban egy bevetésről visszatérő német repülőgép bombákat dobott le Vasvár térségében egy legelőre.¹¹³

A magyar távolfelderítők a Száva vonaláig terjesztették ki működési területüket. A vadászerek légtérbiztosítást végeztek az előrenyomuló magyar csapatok felett. A délelőtti bevetés során az 1/1. vadászszázad egyik CR-32-es gépe Áta határában, Szőkédpuszta területén kényszerleszállást hajtott végre. A repülőgép megrongálódott, a pilóta, Tarnai Sándor szakaszvezető azonban nem sérült meg.¹¹⁴

A német hadvezetés a Wehrmacht tehermentesítése érdekében azzal a kéréssel fordult a Honvéd Vezérkarhoz, hogy a magyar gyorshadtest alakulatai lépjk át a Dunát, és német alárendeltségben vegyenek rész a Bosznia felé történő előrenyomulásban. A katonai egyeztetések után a kérést a németek diplomáciai úton is megismételték, Hitler személyes levélben kérte a kormányzótól a magyar csapatok rendelkezésre bocsátását. A kormány több tagja ellenezte, hogy a Honvédség átlépje a volt magyar területek határát. Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter azt hangsúlyozta, hogy ez ellentmondana az LHT és a minisztertanács minden korábbi döntésének, illetve az addig képviselt magyar politikai és jogi álláspontnak – és egyet jelentene a háborúba való nyílt belépéssel. Bárdossy miniszterelnök azonban a kialakult katonai helyzetre, a hadműveletek gyors lezárulása miatti szimbolikus szerepvállalás veszélytelenségére hivatkozott, és a várható német kompenzációval, mindenekelőtt a német kézen lévő Bánát visszaszerzésének lehetőségével érvelve kieszközölte a minisztertanács beleegyezését.¹¹⁵ Ugyanezen a napon német kérésre bolgár csapatok vonultak be Macedóniába, megszálló feladatok ellátására.

¹¹¹ HL Vkf. Eln. 1. 5352/1941.; *Shores – Cull – Malizia*: i. m. 224., 247. o.

¹¹² *Balke*: i. m. 242., 495. o.

¹¹³ BML Siklósi járás Főszolgabírája 3008/1941.; *Dierich*: i. m. 139., 141. o.

¹¹⁴ BML Pécsi járás Főszolgabírája 2394/1941.

¹¹⁵ MOL K 27. Minisztertanácsi jkv. 1941. április 13.; HL Vkf. Eln. 2. 16. sz. helyzetközlés 1941. április 16.; *Olshausen*: i. m. 109. o.; *A Wilhelmstrasse* i. m. 576. o.

Április 14-én a jugoszláv vezetés fegyverszüneti tárgyalásokat kezdeményezett a német főparancsnoksággal. A király, a miniszterelnök és más állami vezetők Nikšićből repülőgépen Görögországba távoztak. A nap folyamán a magyar csapatok felzárkóztak a Duna vonalára. A Luftwaffe folytatta a boszniai célpontok elleni támadásait, bombázta Szarajevó és Mostar körzetét. Bijeljjinán német légideszant szállt le. A jugoszláv hadműveleti légierő már csak 20 géppel rendelkezett, melyek 10 bevetést hajtottak végre. Este megkezdték az üzemképes gépek görög területre evakuálását.¹¹⁶

Az 51. német bombázórepülő-ezred I. osztálya Magyarország felett átrepülve Krumovóba települt. A földi személyzetet a 4. légiflotta szállítógépei vitték Bulgáriába, aradi közbűlső leszállással. A magyar távolfelderítők Észak-Bosznia felett hajtottak végre bevetéseket. A 4/1. bombázószázad egy Ju-86-os gépe röpcédulákat szórt a Bácska területére. Visszatérve a gép Kecskeméten szállt le, de a sáros talajon megbillent. A Honvédség számára új feladatot jelentett a visszafoglalt délvidék légvédelmének biztosítása, mindenekelőtt a fontosabb közlekedési csomópontok és átkelőhelyek oltalmazása az esetleges jugoszláv légitámadásokkal szemben. A feladat a légierőre és a 3. hadsereg beosztott légvédelmi alakulataira hárult.¹¹⁷

Április 15-én a német csapatok elérték Szarajevót és Prištinát. A jugoszláv Főparancsnokság felszállási tilalmat rendelt el a légierő számára. Már csak Nikšić légtérét védték, ahonnan légihíd segítségével tovább folyt az evakuáció. A III. közelfelderítő század beérkezett Pécsre, hogy a későbbiekben a gyorshadtest szerb területeken történő előre nyomulását támogassa. A 2/1. vadászszázad egyik CR-42-es gépe Ócsa mellett ismeretlen okból lezuhant, és a pilóta életét veszítette.¹¹⁸ A Bácska megszállását követően a 3. magyar hadsereg kötelékéből több dandárt is kivontak. Ezek légvédelmi alakulatait „M” állomáshelyükre irányították vissza, de egyelőre nem szerelték le, hanem az OLP alárendeltségébe kerültek. A légoltalmi szolgálat áttért könnyített készülségi fokozatra. Az alkörzetek egységeit leszerelték, csak a törzsek maradtak aktívak. A főkörzetekben is felére csökkent a szolgálatot teljesítő állomány, és csupán a megelőző és mentőszolgálat 1-1 osztaga maradt készenlétben.¹¹⁹

Április 16-án a gyorshadtest egységei átkeltek a Dunán, illetve a Dráván. A III. közelfelderítő század gépei folyamatosan figyelemmel kísérték az Eszék és Ilok térségében folyó csapatmozgásokat. Az átkelőhely felett a magyar vadászok légtérbiztosítást végeztek. A délelőtti bevetések során az 1/I. vadászosztály 6 CR-32-ese hajtott végre kényszerleszállást a gépek rossz műszaki állapota miatt. Két vadászgép komolyabb rongálódást szenvedett, de a pilóták, Konráth János és Takács László hadnagy nem sérültek meg. Délután a 2/4. század 4 bevetést hajtott végre 2-2 rajjal. Az utolsó kötelék leszállásakor a V-248 jelzésű CR-42-es kigurulás közben nekiütközött egy német gépnek. A két repülőgép megrongálódott, a magyar pilóta, Bajcsy Endre szakaszvezető sértetlen maradt.¹²⁰ A 4/II. bombázóosztály 3 gépe nagy mennyiségű szerb nyelvű röplapot szórt le a Délvidék felett, melyben a szerb lakosságot a fegyverek beszolgáltatására, a bujkáló katonákat pedig az önkéntes jelentkezésre szólították fel. A távolfelderítők Belgrád és Brod térségében végeztek bevetéseket. Az egyik út során, Pijelnicánál a magyar felderítő

¹¹⁶ Terzić: i. m. 432., 525. o.; Shores – Cull – Malizia: i. m. 225–226. o.

¹¹⁷ HL Vkf. Eln. I. 4686/1943.

¹¹⁸ HL Vkf. Eln. 4. 59 417/1942.

¹¹⁹ HL Vkf. Föv. Hdm. 191/1941.; *Légoltalmi Közlemények*, 1941. május 1. (9. sz.) 150. o.

¹²⁰ Pataki – Rozsos – Sárhidai: i. m. 57. o.

tőt CR-42-es vadászok támadták meg. Mivel a jugoszláv légierő már nem hajtott végre harci bevetést, és ilyen gépekkel egyébként sem rendelkezett, a támadók valószínűleg olasz CR-42-esek voltak, melyek gyakran berepültek Észak-Bosznia fölé.¹²¹

A nap folyamán az USA elnöke az amerikai semlegességi törvényre hivatkozva Magyarországot Jugoszláviával szemben hadviselő félnek nyilvánította. Ez nem jelentette a diplomáciai viszony megszakítását, de rontotta az ország nemzetközi megítélését, és kereskedelmi korlátozások bevezetését vonta maga után.¹²²

A jugoszláv kormány képviselői április 17-én aláírták a fegyverszünetet. Másnap megkezdték a magyar légierő mozgósított alakulatainak leszerelését. Ez alól azonban néhány napig még kivételt képeztek az OLP alá rendelt vadászpilóta-egységek. A hadműveletek befejeződését követően, április 22-én este 20 órától Magyarország egész területén megszűnt a légvédelmi készség és az elsötétítés.

Az „áprilisi háború” időszakában a jugoszláv hadművelati légierő összesen 1349 felszállást (945 vadász, 387 bombázó, 17 távolfelderítő) hajtott végre. A bombázó és távolfelderítő erők a harci tevékenység során 45 gépet és 88 fő személyzetet (közte 7 egység parancsnokot) vesztek – ebből a Magyarország felett 10 gépet és 28 főt (4 parancsnokot), Románia felett 3 gépet és 9 főt, osztrák területek felett 2 gépet és 6 főt. A jugoszláv vadászpilóták harci vesztesége 52 gép és 42 pilóta volt. A hadművelati légierő további 85 gépe légitámadások következtében a földön semmisült meg.¹²³ A magyar légierő állományából a hadműveletek időszakában (a repülőbalesetek áldozataival együtt) életét veszítette 6 fő repülő és 19 fő ejtőernyős, további 10 fő pedig súlyosabb sérüléseket szenvedett. Ellenséges behatás nélkül megsemmisült 6 repülőgép (2 CR-32, 2 CR-42, 1 SM-75, 1 WM-21), 3 pedig jelentős mértékben megrongálódott (2 CR-32 és 1 CR-42).

Magyarország 1941 áprilisában találkozott először a légi háború fenyegetésével. A jugoszláv légierő az összes határon túlra indított bevetéseinek mintegy 40%-át Magyarország ellen hajtotta végre. A hadművelati és a hadsereg légierő részéről magyar területek felett mintegy 33-35 támadó bevetésre és 45-50 felderítő és egyéb célú berepülésre került sor. A légitámadások során az ország területére közel 100 db (8,5 t) bomba hullott. A támadások közül azonban csak Szeged és Pécs bombázása tekinthető tervszerű, hadászati jellegű akciónak, a többi támadás véletlenszerű, általában bevetés közben felderített célpontok ellen irányult. Az egyszerre alkalmazott gépek kis számának, a támadó erő több célpontra történő szétaprózásának és a kevéssé pontos találatoknak köszönhetően a légitámadások sokkal kisebb anyagi károkat és személyi veszteségeket okoztak, mint amivel egy ilyen méretű légi tevékenység együtt járhatott volna.

Az események felhívták a figyelmet a magyar légvédelem és légoltalom számos komoly hiányosságára. A légtérfigyelés gyakran bizonytalanul működött, a riasztás sok esetben elkészt. A kis létszámú és korszerűtlen gépekkel felszerelt magyar vadászegységek nem tudtak részt venni a déli országrészek elleni támadások elhárításában. Az ország légterének védelme a meglévő erőkkel és eszközökkel még egy ilyen korlátozott mértékű konfliktus esetén is megoldhatatlannak bizonyult. A Szovjetunióval, majd pedig az angol–amerikai szövetségesekkel szembeni hadba lépés nyomán Magyarország légi fenyegetettsége jelentősen megnövekedett, és a jugoszláv repülő csapatoknál sokkal nagyobb és erősebb légi ellenfelek támadásaira kellett felkészülni.

¹²¹ *Panuska*: i. m. 85. o.

¹²² *Szent-Iványi*: i. m. 586.

¹²³ *Terzić*: i. m. 526. o.

A német légierő a balkáni háborúban (1941. április 5.)

4. légiflotta: Alexander Löhr repülőtábornok (Neudorf)

76. időjárásfelderítő század	8 He-111, Ju-88 A	Aspern
121. távolfelderítő osztály 4. század	10 Ju-88 A, 3 Bf-110 C	Seyring
Luftwaffe különleges felderítő osztálya 2. század	3 Do-215 B	Wiener Neustadt
2. bombázórepülő-ezred ezredtörzs, I., III. osztály, 6., 10. század	74 Do-17 Z	Zwölfaxing
3. bombázórepülő-ezred III. osztály	28 Do-17 Z, 3 Ju-88 A	Münchendorf
51. bombázórepülő-ezred ezredtörzs, I., II., III. osztály	81 Ju-88 A	Wiener Neustadt
4. bombázórepülő-ezred II. osztály	28 He-111 H	Aspern

XVII. légi körzet: Friedrich Hirschauer légvédelmi tüzérségi tábornok (Bécs)

27. vadászrepülő-ezred kiképző század	15 Bf-109 E	Götzendorf
77. vadász kiképző osztály bevetési század	15 Bf-109 E	Klagenfurt
5. vadászrepülő iskola bevetési század	12 Bf-109 E	Schwechat
Bécsújhelyi Repülőgépgyár bevetési raj	4 Bf-109 E, F	Wiener Neustadt

Grazi Repülőparancsnokság: Karl Christ alezredes (Graz)

3. zuhanóbombázó-ezred ezredtörzs	3 Ju-87 B, 1 He-111 H	Graz
77. zuhanóbombázó-ezred II. osztály	39 Ju-87 B, 1 Bf-110 C	Graz
2. zuhanóbombázó-ezred kiképző század	14 Ju-87 B	Graz
27. vadászrepülő-ezred I. osztály	33 Bf-109 E	Graz
54. vadászrepülő-ezred ezredtörzs, II. osztály (4. század nélkül)	35 Bf-109 E, F	Graz

Romániai német légierő: Wilhelm Speidel altábornagy (Bukarest)

52. vadászrepülő-ezred III. osztály	47 Bf 109 E	Pipera (Bukarest)
--	-------------	-------------------

Aradi Repülőparancsnokság: Clemens von Schönborn-Wiesentheid alezredes (Arad)

77. zuhanóbombázó-ezred ezredtörzs	3 Ju-87 B, 5 Bf-109 E	Arad
77. zuhanóbombázó-ezred II., III. osztály	79 Ju-87 B, 1 Bf-110 C	Arad
54. vadászrepülő-ezred III. osztály (4. századdal)	42 Bf-109 E, F	Arad
77. vadászrepülő-ezred II., III. osztály	92 Bf-109 E	Deta
26. romboló ezred I. osztály	33 Bf-110 C, E	Szeged

VIII. repülőhadtest: Wolfram Freiherr von Richthofen repülőtábornok (Gorna Djumaja)

2. kiképző ezred 7. (távolfelderítő) század	12 Bf-110 C, D	Vrazsdebna (Szófia)
1. kiképző ezred I. (bombázó) osztály	35 Ju-88 A	Krumovo (Plovdiv)
1. zuhanóbombázó-ezred I. osztály	24 Ju-87 B	Krainici
2. zuhanóbombázó-ezred ezredtörzs, I., III. osztály	81 Ju-87 B, 6 Do-17 P	Belica
3. zuhanóbombázó-ezred I. osztály	39 Ju-87 B, R	Sirbani (Krainici)
27. vadászrepülő-ezred ezredtörzs, II., III. osztály	85 Bf-109 E	Belica, Vrba (Szófia)
2. kiképző ezred I. (vadászrepülő) osztály	27 Bf-109 E	Vrba (Szófia)
2. kiképző ezred II. (csatarepülő) osztály (4. század nélkül)	29 Bf-109 E	Boshurice (Szófia)
2. kiképző ezred 4., 10. (csatarepülő) század	32 Hs-123 A,	Krainici
26. romboló ezred II. osztály	37 Bf-110 D, E	Vrazsdebna (Szófia)

X. repülőhadtest: Hans Geisler repülőtábornok (Taormina)

122. távolfelderítő osztály 1. század	7 Ju-88 A, 3 Bf-110 C	Foggia
26. bombázórepülő-ezred II. osztály (6. század nélkül)	28 He-111 P	Foggia
1. kiképző ezred II., III. (bombázó) osztály	65 Ju-88 A	Catania
26. vadászrepülő-ezred 7. század	15 Bf-109 E	Taranto
26. romboló ezred III. osztály	35 Bf-110 C, D	Foggia

A jugoszláv légierő a balkáni háborúban (1941. április 5.)

Jugoszláv Királyi Légierő: Borivoje Mirković rep. dd. tbk. (Lješnica)

701. összekötő repülőszázad	6 Bf-108, Fi-156, Bü-131	Lješnica
11. önálló távfelderítő csop.	9 Blenheim, 2 Hind	Veliki Radinci (Ruma)
81. önálló bombázócsoport	14 SM-79	Ortiješ (Mostar)
Önálló vadászpilóta század	3 Bf-109 E, 3 Hurricane 2 Avia BH-33 E	Kosor (Mostar) Podgorica

1. vadászpilóta dandár: Dragutin Rupčić ezds. (Zimony)

1. vadászpilóta dandár törzs	1 Bf-109 E, 1 IK-Z	Zimony	
702. összekötő repülőszázad	6 Bf-108, Fi-156, Bü-131	Zimony	
2. vadászezred	31. v. csop.	19 Bf-109 E	Sušičko Pole (Kragujevac)
	52. v. csop.	15 Hurricane	Knić
6. vadászezred	32. v. csop.	29 Bf-109 E	Prnjavor (Krušedol)
	51. v. csop.	10 Bf-109 E, 6 IK-Z	Zimony

2. vegyes repülődandár: Jakov Đorđević ezds. (Nova Topola)

703. összekötő repülőszázad	6 Bf-108, Fi-156, Bü-131	Nova Topola	
4. vadászezred	33. v. csop.	13 Hurricane	Bosanski Aleksandrovac
	34. v. csop.	7 Hurricane, 8 IK-2	Bosanski Aleksandrovac
8. bombázóezred	68. b. csop.	12 Blenheim	Rovine (Nova Topola)
	69. b. csop.	12 Blenheim	Rovine (Nova Topola)

3. vegyes repülődandár: Nikola Obuljen ezds. (Stubol – Priština)

704. összekötő repülőszázad	6 Bf-108, Fi-156, Bü-131	Stubol (Priština)	
3. bombázóezred	63. b. csop.	30 Do-17 K	Petrovac (Skoplje)
	64. b. csop.	30 Do-17 K	Stubol, Obilić (Uroševac)
5. vadászezred	35. v. csop.	15 Hawker Fury	Kosančić (Leskovac)
	36. v. csop.	15 Hawker Fury	Režanovska (Kumanovo)

4. bombázórepülő dandár: Petar Vukčević ezds. (Ljubić – Čačak)

705. összekötő repülőszázad	6 Bf-108, Fi-156, Bü-131	Ljubić (Čačak)	
1. bombázóezred	61. b. csop.	11 Blenheim	Davidovac (Paraćin)
	62. b. csop.	12 Blenheim	Bijeljina
7. bombázóezred	66. b. csop.	13 SM-79	Preljina (Čačak)
	67. b. csop.	13 SM-79	Gorobilje (Užička Požega)

Hadsereg légierő		
1. felderítő csoport (1. hds.)	15 Br-19	Ruma
2. felderítő csoport (5. hds.)	16 Br-19, Po-25	Šarlince (Leskovac)
3. felderítő csoport (2. hds.)	19 Br-19, Po-25	Staro Topole (Đakovo)
4. felderítő csoport (4. hds.)	18 Br-19, Po-25	Kurilovac, Pleso (Zágráb)
5. felderítő csoport (3. hds.)	14 Br-19, Po-25	Tetovo
6. felderítő csoport (7. hds.)	16 Br-19, Po-25	Cerklje, Brega (Brežica)
7. felderítő csoport (6. hds.)	18 Br-19, Po-25	Smederevska Palanka
Ön. feld. szd. (Primorski hds.)	4 Br-19	Jasenica (Mostar)

Haditengerészeti légierő: Nikola Nardeli sorhajó kap. (Luksić – Split)

2. vízirepülő parancsnokság	30 Sim-14, SM, Do-22, Do-Wal, PVT-H, IO	Divulje
3. vízirepülő parancsnokság	33 Sim-14, SM, Do-22, Do-Wal, PVT-H, He-8	Kotor
Vízirepülő kiképző század	11 vegyes vízi repülőgép	Trogir

* Források a 16. jegyzetben.

Lajos Olasz

YUGOSLAV AIR RAIDS AGAINST HUNGARY IN APRIL 1941

Summary

Following the outbreak of the Yugoslav-German conflict, Hungary was under political pressure. Forced by German diplomacy and the leaders of Hungarian military, and hoping that the revision of the Trianon peace treaty could be extended to the southern region of historic Hungary, the government undertook the participation in the operations against Yugoslavia. With regard to the Yugoslav-Hungarian pact of friendship, however, the direct intervention of the Hungarian army was subject to certain conditions. According to these, a Hungarian military action could only have taken place in any of the following cases: the dissolution of the Yugoslav state; the military and administrative evacuation of the former Hungarian territories; a preliminary Yugoslav attack; or any atrocities against the Hungarian minority. On 6 April, at the beginning of the German offensive, a partial mobilisation of the Hungarian armed forces was already underway, but only defensive measures were taken at the frontiers. On 11 April, subsequent to the Croatian declaration of independence, and the partial military evacuation of the former Hungarian territories, the Hungarian army crossed the border, and occupied the area in four days.

On 7 April, the Yugoslav air force made aimed air raids against the airfields and railway establishments of Pécs and Szeged. During that day, Yugoslav aircraft also bombed the Szentgotthárd, Zalaezerszeg, Gyékényes, Siklós, Villány, Kiskunhalas and Kelebia regions. In the course of the following days, there were further aerial attacks carried out against the southern region of the country. Yugoslav aircraft bombed and opened fire at various targets in the locality of Murakeresztúr, Gyékényes and Barcs on 8, Nagykanizsa on 9, Barcs on 10, and Mórahalom on 11 April. From a Yugoslav point of view, the air raids against Hungary had not resulted in considerable military suc-

cesses, but brought about significant losses. The Hungarian anti-aircraft defence and the German air force units stationed in the region shot down 13 aircraft; 37 aircraftmen were killed.

It was in April 1941 that the Hungarian population first had to face the menace of aerial warfare. During the offensive, Yugoslav aircraft invaded Hungary's air space 70-80 times. Almost 40% of the raids that the Yugoslav air force carried out beyond the frontiers of the country were launched against Hungary. Approximately 100 bombs (8.5 tons) fell on Hungarian territory. Two civilians were killed, 65-70 injured as a result of the attacks. Owing to the sporadic character of the raids, the small number of aircraft deployed at a time, and the intervention of the German air force, the bombings claimed less damage and casualties than aerial attacks of such extent could have inflicted.

The aerial aspects of the 'April War' still served with important experiences. They drew the attention to several shortcomings of Hungarian anti-aircraft and civil defence. It had been revealed that the available forces and equipment were not sufficient for the effective air defence of the country, even against enemy attacks of such limited extent.

Lajos Olasz

BOMBARDEMENTS AÉRIENS YUGOSLAVES CONTRE LA HONGRIE EN AVRIL 1941

Résumé

Par la suite de l'éclatement du conflit germano-yougoslave, la Hongrie se trouva dans une situation contraignante. Le gouvernement hongrois assumait la participation aux opérations militaires contre la Yougoslavie sous la pression de la diplomatie allemande et de la direction militaire nationale ainsi que dans l'espoir de réaliser ses objectifs révisionnistes avec la récupération de la partie méridionale de la Hongrie historique (Délvidék). Compte tenu du traité d'amitié hungaro-yougoslave, l'intervention militaire directe fut cependant liée à certaines conditions : la décomposition de l'État yougoslave ou l'évacuation militaire et administrative de Délvidék ainsi qu'une attaque yougoslave préalable ou des atrocités perpétrées contre la minorité hongroise. Le 6 avril, départ de l'offensive allemande, la Hongrie était déjà en train de mobiliser partiellement ses forces, mais à la frontière seules des mesures à caractère défensif furent prises à ce moment-là. Le 11 avril, après la proclamation de l'indépendance de la Croatie et l'évacuation militaire partielle de Délvidék, l'armée hongroise franchit la frontière et prit possession des anciens territoires hongrois en 4 jours.

Le 7 avril, l'armée de l'air yougoslave mena une attaque aérienne ciblée contre les aéroports et les chemins de fer de la ville de Pécs et de Szeged. Le même jour, des avions yougoslaves effectuèrent d'autres bombardements sporadiques dans la région de Szentgotthárd, Zalaegerszeg, Gyékényes, Siklós, Villány, Kiskunhalas et Kelebie. Lors des jours suivants, le Sud du pays subit d'autres attaques aériennes yougoslaves : les environs de Murakeresztúr, Gyékényes et Barcs le 8 avril, Nagykanizsa le 9, Barcs le 10 et Mórahalom le 11. Les Yougoslaves subirent de lourdes pertes lors de ces attaques aériennes contre les territoires hongrois sans toutefois obtenir de résultats militaires significatifs. La défense aérienne hongroise et les unités allemandes stationnant dans la région abattirent 13 appareils d'attaque et 37 pilotes perdirent la vie.

C'est en avril 1941 que la population hongroise connut la première fois la menace d'une guerre aérienne. Durant la période des opérations militaires, les Yougoslaves firent 70 à 80 incursions dans l'espace aérien hongrois. Près de 40 % des attaques extérieures menées par la force aérienne yougoslave furent dirigées contre la Hongrie et une centaine de bombes (8,5 t) furent larguées sur le territoire du pays. Bilan des ces attaques : 2 morts civils et 65 à 70 blessés. En raison du caractère sporadique des attaques, du nombre faible d'avions engagés ainsi que de l'intervention de la force aérienne allemande, les dégâts matériels et pertes humaines purent être limités.

Cependant les événements aériens de la « guerre d'avril » furent riches en enseignements. Ils attirèrent l'attention sur les nombreuses lacunes graves de la défense et de la protection aériennes hongroises. Les forces et les moyens disponibles se révélèrent alors insuffisants pour défendre le pays de manière efficace contre les attaques aériennes ennemies même en cas de conflit restreint.

Lajos Olasz

JUGOSLAWISCHE LUFTANGRIFFE GEGEN UNGARN IM APRIL 1941

Resümee

Als Folge des Ausbruchs des jugoslawisch-deutschen Konfliktes wurde Ungarn in eine Zwangslage versetzt. Auf Drängen der deutschen Diplomatie und der ungarischen Militärführung, bzw. in der Hoffnung der Erfüllung der Revisionsziele, des Zurückgewinnens des Südländes, stimmte die ungarische Regierung der Teilnahme an den Operationen gegen Jugoslawien zu. Der unmittelbare bewaffnete Eingriff der Armee wurde jedoch im Hinblick auf den Freundschafts-vertrag zwischen Ungarn und Jugoslawien an bestimmte Voraussetzungen geknüpft, sodass dieser nur nach dem Zerfall des jugoslawischen Staates oder nach der militärischen und Verwaltungs-räumung, bzw. im Falle eines vorangegangenen jugoslawischen Angriffes oder von Atrozitäten gegen die ungarische Minderheit erfolgen kann. Am 6. April, als die deutsche Offensive begann, lief auf ungarischer Seite bereits die partielle Mobilisierung der Streitmacht, an der Grenze wurden aber vorerst nur Verteidigungsmaßnahmen getroffen. Die ungarische Armee passierte die Grenze am 11. April, nach der Verkündung der Unabhängigkeit Kroatiens und der partiellen militärischen Räumung des Südländes und besetzte die ehemalige ungarischen Gebiete innerhalb von vier Tagen.

Am 7. April führte die jugoslawische Luftarmee einen gezielten Luftangriff gegen den Flughafen und die Eisenbahneinrichtungen von Fünfkirchen (Pécs) und Szegedin (Szeged) durch. Im Laufe des Tages wurden weitere Bombardierungen in den Gegenden von Sankt Gotthard (Szentgotthárd), Egersee (Zalaegerszeg), Gyékényes, Siklós, Villány, Kiskunhalas und Kelebia durchgeführt. In den darauf folgenden Tagen wurden von den Jugoslawen erneut verschiedene Ziele in den südlichen Regionen des Landes bombardiert: am 8. April in der Region von Murakeresztúr, Gyékényes und Barcs, am 9. in der von Groß-Kanischa (Nagykanizsa), am 10. von Barcs und am 11. von Mórahalom. Die Luftangriffe gegen ungarische Gebiete hatten aus jugoslawischer Sicht keinen wirklichen Nutzen, führten aber andererseits zu schweren eigenen Verlusten. Die ungarische Luftverteidigung und die in der Region stationierten deutschen Lufteinheiten schossen 13 angreifende Maschinen ab, 37 Flieger verloren ihr Leben.

Die Bevölkerung Ungarns wurde das erste Mal im April 1941 mit der durch einen Luftkrieg hervorgerufenen Bedrohung konfrontiert. In der Zeit der Operationen wurden 70-80 jugoslawische Einflüge in den ungarischen Luftraum durchgeführt. Die jugoslawische Luftwaffe führte nahezu 40% ihrer Angriffe über die Grenzen hinaus gegen Ungarn durch. Etwa 100 Bomben (8,5 t) wurden auf Ungarn abgeworfen. Infolge der Angriffe starben 2 Bürger, 65-70 Personen wurden verletzt. Als Ergebnis der lediglich vereinzelt Angriffe, der kleinen Zahl gleichzeitig eingesetzter Flugzeuge, bzw. des Eingreifens der deutschen Luftwaffe verursachten die Bombenangriffe wesentlich kleinere Schäden und Verluste, als bei solch einem Luftangriff möglich gewesen wäre.

Die Flugereignisse des „Aprilkrieges“ bargen aber auch so wichtige Erfahrungen in sich. Sie lenkten die Aufmerksamkeit auf ernsthafte Mängel im ungarischen Luftschutz und in der ungarischen Luftverteidigung. Es zeigte sich, dass es mit den zur Verfügung stehenden wenigen Kräften und Mitteln auch in einem Konflikt von solch einem begrenzten Maße nicht möglich ist, das Land gegenüber den feindlichen Luftangriffen effektiv zu verteidigen.

Лайош Олас

ВОЗДУШНЫЕ НАЛЕТЫ ЮГОСЛАВИИ НА ВЕНГРИЮ В АПРЕЛЕ 1941 ГОДА

Резюме

После развязывания югославо-германского конфликта Венгрия очутилась в стесненном положении. Под нажимом немецкой дипломатии и отечественного военного руководства, а также в надежде на осуществление своих ревизионных целей и возвращение территорий Южных провинций, правительство Венгрии дало приказ о взаимодействии в военных операциях против Югославии. Однако непосредственное вооруженное вмешательство хонведской армии, принимая во внимание венгеро-югославский договор о дружбе, ограничивалось определенными условиями, а именно, что оно начнется лишь в случае распада югославского государства или после военно-административной эвакуации Южной Провинции или возможного нападения Югославии первой на Венгрию, в случае, если жизнь венгерских меньшинств в Югославии будет подвержена непосредственной угрозе. 6 апреля, во время начала немецкого наступления с венгерской стороны уже проводилась частичная мобилизация вооруженных сил, однако на границе покамест были введены в действие лишь меры оборонительного характера. Венгерская армия 11 апреля – после объявления независимости Хорватии и частичной военной эвакуации Южной Провинции – перешла границу и в четыре дня овладела бывшими венгерскими областями.

7 апреля югославские ВВС произвели целенаправленное воздушное нападение на город Печь, на аэродром и железнодорожные объекты города Сегед. В течение этого дня юго-славские самолеты произвели дальнейшие одиночные бомбардировки в районе городов Сентготтхард, Залаэгерсег, Дьекеньеш, Шиклош, Виллань, Кишкунхалаш и Келебиа. В последующие дни новые югославские воздушные налеты были совершены на южные районы страны. 8 апреля югославские самолеты бомбардировали и обстреливали города Муракерестур, Дьекеньеш и Барч, 9 апреля был совершен налет на город Надьканижа, 10 апреля – на город Барч, 11 апреля бомбардировке подвергся район Мурахалом, где югославские самолеты обстреливали различные цели. Воздушные налеты на венгерские территории со стороны Югославии не достигли существенных военных результатов, в то же время югославская сторона понесла серьезные потери. Венгерская ПВО и дислоцировавшиеся в данном районе немецкие авиационные части сбили 13 наступавших самолетов, погибло 37 летчиков.

В апреле 1941 года население Венгрии впервые получило возможность очутиться лицом к лицу перед опасностью воздушной войны. В период этих воздушных операций в воздушном пространстве Венгрии было совершено 70–80 воздушных налетов. Военно-воздушные силы Югославии выполнили над территорией Венгрии примерно 40 % воздушных наступлений, проводившихся на граничных территориях. На территорию Венгрии было сброшено около 100 бомб (5 тонн). В результате воздушных налетов погибло 2 гражданских жителя. 65–70 человек было ранено. Благодаря спорадическому характеру бомбардировок, небольшому количеству вводимых в бой самолетов, а также боевому вмешательству военно-воздушных сил немцев эти бомбардировки нанесли гораздо менее существенные материальные и людские потери, чем это могло бы случиться при таких масштабах военно-воздушных действий.

Однако воздушные события „апрельской войны” даже и при таком их протекании послужили весьма важным опытом для венгерской армии. Они обратили внимание армейского руководства на многие серьезные недостатки венгерской противовоздушной обороны. Выявилось, что с имеющимися в распоряжении незначительными силами и средствами даже при таком ограниченном военно-воздушном конфликте невозможно эффективно защищать страну от воздушных наступлений противника.